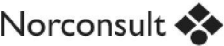

Reguleringsplan for Ballangen næringsområder

Konsekvensutredning –
Kulturarv

PlanID: 2022006

Saksnr.: 22/3662

Prosjekttittel			Dokumenttittel			
Aker Narvik Ballangen næringsområder			Reguleringsplan for Ballangen næringsområder Konsekvensutredningsrapport – Kulturarv			
Dokumentnr.						
NOBA-104-HSE-REP-00046						
Fagrapport (utarbeidet av Norconsult)					Approver: Aker Narvik	
						
Dato	Versjonsnr.	Utarbeidet av	Fagkontrollert	Godkjent	Kontrollert	Godkjent
13.12. 2022	B02	eirher	olnot	marvet		
24.05. 2024	B03	Eirher	olnot	sigpla		
12.06. 2024	J04	eirher	olnot	sigpla		

► Sammen drag

Planområdet ligger i Ballangen i Narvik kommune. Ved utløpet til Kiselva ligger et utfyllt område som heter Ballangseira. Planområdet omfatter Stormyra, Ballangseira og strekker seg i nordøstlig retning til Fornes hvor planområdet omfatter det eksisterende industriområdet her.

Aker Narvik ønsker å legge til rette for ulike typer industrianlegg og etableringer på Ballangseira. Alternativet som skal utredes opp mot referansealternativet (dagens situasjon) er alternativ 1 som legger til rette for full utnyttelse av foreslått område med maksimale bygningsvolum på 30 meters høyde.

Utredningsområdet er utredet etter Miljødirektoratets metode M-1941 for fagtema kulturmiljø og det er definert til sammen fire delområder i henhold til metoden. Et delområde er gitt noe verdi, et delområde er gitt middels verdi, mens to delområder er gitt stor verdi. De største verdiene knytter seg til samiske gammetufter (delområde 1) og restene etter Bjørkåsen gruver (delområde 4).

Oversikt over delområdene med høyest verdi.

Delområde	Beskrivelse	Verdi
Delområde 1	Fire gammetufter på Jopålsåsen.	Stor
Delområde 4	Større bygningsmiljø og gjenstående bygg fra Bjørkåsen gruver.	Stor

I påvirkningsvurderingene er alternativ 1 sett opp mot et referansealternativ (dagens situasjon). Alternativ 1 legger til rette for etablering på Ballangseira med store volumer (maks 30 meter høyde). Etableringen vil føre til visuelle fjernvirkninger, nærvirkninger og tap av sammenhenger mellom Lille- og Store Ballangen (delområde 2 og 3). Det vil også føre til tap av sammenheng med sjøen og visuell fjernvirkning for Bjørkåsen gruver (delområde 4). Samlet konsekvens er vurdert til **noe negativ konsekvens** etter metoden.

Oppsummering av verdi, påvirkning og konsekvens for fagtema kulturmiljø.

Delområde	Verdi	Nullalternativ	Alternativ 1
Delområde 1	Stor	0	0
Delområde 2	Middels	0	--
Delområde 3	Noe	0	-
Delområde 4	Stor	0	-
Avveining	Begrunnelse for vektlegging	Ingen endring fra dagens situasjon	Flere delområder er vurdert til stor verdi etter metoden. Påvirkning på delområde 1 er vurdert til ubetydelig. Delområde 4 påvirkes med visuell fjernvirkning og tap av sammenheng. Størst påvirkning er målt på delområde 2 som får nærføring og tap av interne

Delområde	Verdi	Nullalternativ	Alternativ 1
			sammenhenger, samt sammenheng med delområde 3. Delområder med stor verdi vektlegges høyest.
	Samlede virkninger	Ingen endring fra dagens situasjon	Vegetasjon og topografi vil dempe noe av virkningene fra tiltaket. Tiltaket legger imidlertid til rette for industrietableringer med betydelige volumer. Dette vil svekke sammenhenger internt og føre til visuell fjernvirkning.
Samlet konsekvens for temaet	Samlet konsekvens	Ubetydelig konsekvens	Noe negativ konsekvens

Innholdsfortegnelse

1	Beskrivelse av tiltaket	7
1.1	Beliggenhet og planavgrensning	7
2	Overordnet metodebeskrivelse	8
2.1	Definisjon av fagtema og avgrensning mot andre tema	8
2.2	Fagkompetanse	9
2.3	Potensialvurdering	9
2.4	Planprogrammets krav	9
2.5	Metode for utredning av ikke-prissatte temaer	9
2.6	Referansesituasjon og 0-alternativ	10
2.7	Utredningsområde og influensområde	10
2.8	Metode for utredning av fagtema kulturmiljø	11
2.8.1	<i>Kunnskapsinnhenting</i>	11
2.8.2	<i>Vurdering av kunnskapsgrunnlag og usikkerhet</i>	12
2.8.3	<i>Supplerende feltarbeid</i>	12
2.8.4	<i>Inndeling av delområder</i>	12
2.8.5	<i>Vurdering av verdi</i>	13
2.8.6	<i>Vurdering av påvirkning</i>	15
2.8.7	<i>Vurdering av konsekvensgrad for hvert delområde</i>	18
2.8.8	<i>Vurdering av konsekvens for hvert alternativ</i>	19
3	Karakteristiske trekk ved tiltaks- og influensområdet	21
4	Verdivurdering	25
4.1	Delområde 1 – Gammetufter	25
4.2	Delområde 2 – Lille Ballangen	26
4.3	Delområde 3 – Stor Ballangen	28
4.4	Delområde 4 – Bjørkåsen gruver	30
4.5	Oppsummering av delområder og verdivurdering	32
5	Vurdering av påvirkning og konsekvens	33
5.1	Alternativ 1	33
5.1.1	<i>Delområde 1 – Gammetufter</i>	33
5.1.2	<i>Delområde 2 – Lille Ballangen</i>	34
5.1.3	<i>Delområde 3 – Stor Ballangen</i>	37
5.1.4	<i>Delområde 4 – Bjørkåsen gruver</i>	37
5.2	Oppsummering av påvirkning og konsekvens	41
5.3	Klimaendringer	42

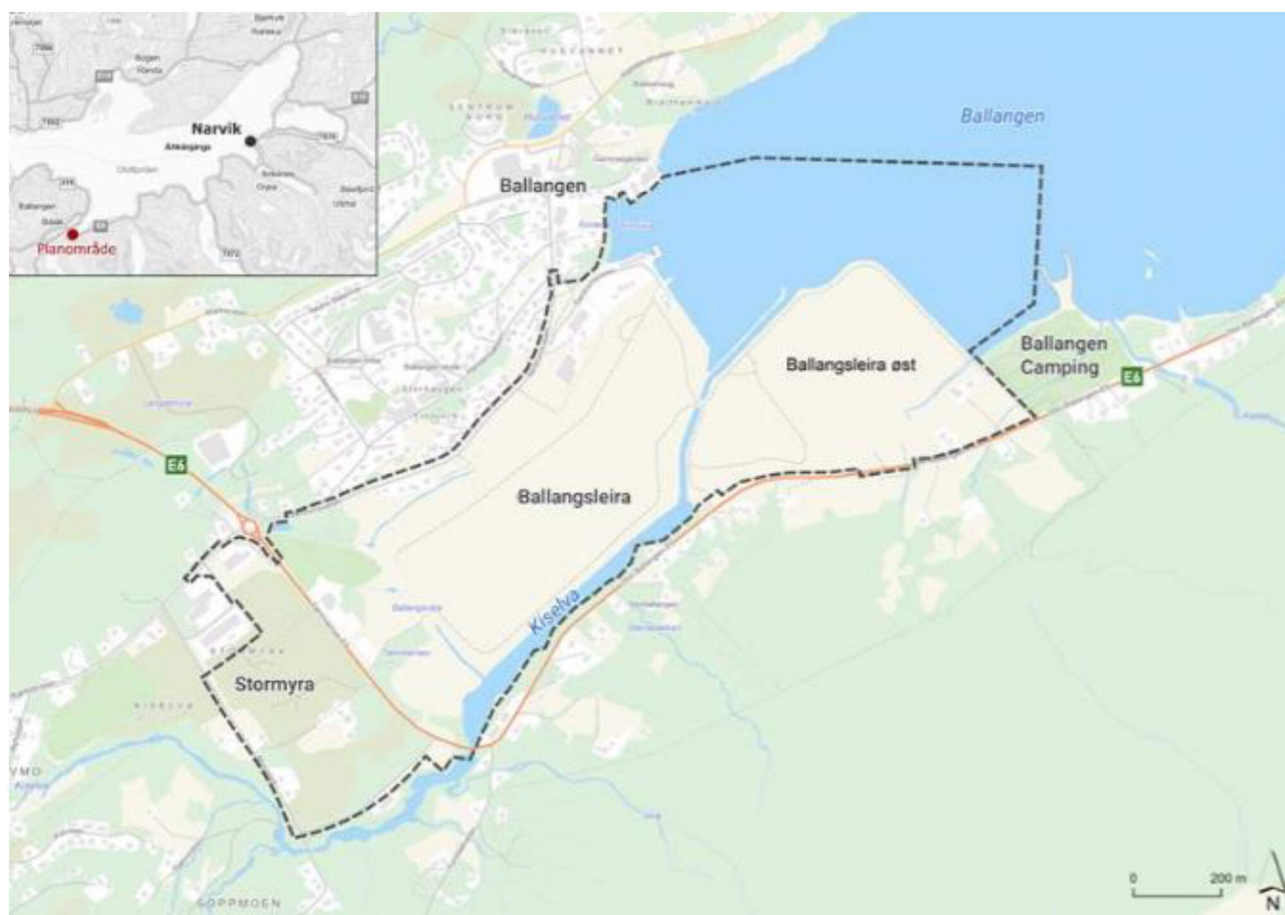
5.4	Konsekvenser i anleggsperioden	42
6	Skadereduserende tiltak	43
6.1	Anleggsperioden	44
6.2	Driftsperioden	44
7	Oppsummering/sammendrag	45
7.1	Vurdering av verdi, påvirkning og konsekvens	45
7.2	Usikkerhet	46
8	Referanser	47

1 Beskrivelse av tiltaket

Det henvises til tiltaksbeskrivelsen (se rap. NOBA-104-PNA-PLA-00011) for utfyllende informasjon om tiltaket.

1.1 Beliggenhet og planavgrensning

Ballangen industriområde ligger i Narvik kommune, sørvest for Narvik by, sør for tettstedet Ballangen. E6 rammer planområdet inn mot sør, og skiller planområdets sørvestre del fra de øvrige områdene. Stormyra ligger sørvest for E6, Ballangseira utgjøres av en stor fylling som danner den sentrale delen av planområdet, og et nes som i det videre omtales som «Pynten» ligger i nordøst ut mot Ballangen og Ofotfjorden.

Figur 1-1: Varslingsområdet, avgrenset med svart stippet linje.

2 Overordnet metodebeskrivelse

2.1 Definisjon av fagtema og avgrensning mot andre tema

Formålet med konsekvensutredningen er å belyse tiltakets virkninger på allerede kjente kulturminner og kulturmiljø. Kulturminner og kulturmiljø er definert i Kulturminnelovens §2 som *alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til.* Kulturminnelovens § 4 setter opp et skille mellom vernestatus i året 1537 (reformasjonen). Forhistoriske og middelalderiske kulturminner er automatisk fredet. Nyere tids kulturminner er ikke automatisk fredet med unntak av samiske kulturminner (eldre enn 1917), skipsfunn (automatisk vernet, eldre enn 100 år, § 14) og stående byggverk fra perioden 1537-1649. Nyere tids kulturminner kan være omfattet av varierende vern, deriblant fredning, i henhold til kulturminnelovens § 15, 19 og 20 [1].

Miljødirektoratet definerer fagtema kulturmiljø i metode M-1941 [2] som:

«Kulturminner er alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø. Dette inkluderer lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til. Med kulturmiljøer menes områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng.

Kulturminner og kulturmiljøer med deres egenart og variasjon skal vernes både som del av vår kulturarv og identitet, og som ledd i en helhetlig miljø- og ressursforvaltning.

Det er et nasjonalt ansvar å ivareta disse ressurser som vitenskapelig kildemateriale og som varig grunnlag for nålevende og framtidige generasjoners opplevelse, selvforståelse, trivsel og virksomhet.

Fagområdet kulturmiljø grenser mot landskap og friluftsliv, men er også koblet mot fagområdet virkninger. Det forklares med at klimaendringer påvirker miljøverdiene. Kulturmiljøer omfattes av begrepet miljøverdier.

Alle kulturminner er plassert i et landskap. Det samme gjelder for kulturmiljø. Kulturmiljø skiller seg fra landskap for eksempel gjennom skala. Et kulturmiljø er som regel mindre i utstrekning enn et landskap.

Det er vanlig å identifisere og avgrense kulturmiljøer innenfor planområdet og influensområdet som ledd i en konsekvensutredning. Kulturmiljøene som blir avgrensa, bør ha vesentlige kulturminneverdier som kan være sårbare for planen eller tiltaket.

Kulturminneforvaltningen i Norge er opptatt av enkeltkulturminner, men også av sammenhenger og større helheter. De fleste kulturminner er knyttet sammen med andre kulturminner og med landskapet. Ofte er kulturminnene bevisst plassert i landskapet ved bestemte ressurser som vann eller dyrkbar jord. De kan også være plassert ved viktige landskapstrekk som høyder og utsiktspunkter.

Kulturmiljøet tilfører ofte friluftslivsopplevelser en ekstra dimensjon.»

Temaet omfatter følgende deltemaer: - Kulturminner - Kulturmiljøer - Kulturhistoriske landskap inklusive bylandskapet. Kulturhistoriske landskap skal i denne sammenhengen forstås som større sammenhengende områder med kulturmiljøer, der den kulturhistoriske dimensjonen er framtreddende.

SEFRAK-registeret (Sekretariat For Registrering av Faste Kulturminner) er en nasjonal oversikt over bygninger eldre enn 100 år. Disse er delt i tre kategorier: Bygninger fra før 1850 (meldepliktige ved større tiltak eller endringer), stående bygninger, og ruiner. SEFRAK-registrering er i seg selv ikke et formelt vern, men indikerer kulturhistorisk verdi.

2.2 Fagkompetanse

Utredning er utarbeidet av fagperson med kompetanse på kulturminner og kulturmiljø.

2.3 Potensialvurdering

Det er lavt potensial for funn av automatisk fredede eller verneverdige kulturminner innenfor gjeldende planområde. Det er ikke stilt krav til arkeologiske undersøkelser fra Sametinget, Nordland fylkeskommune eller Universitetsmuseet i Tromsø (marinarkeologi).

2.4 Planprogrammets krav

Det foreligger planprogram for planarbeidet. I planprogrammet stilles følgende krav til utredning av fagtemaet kulturminner:

Antatte problemstillinger

Tiltakene vil kunne berøre kulturminner og kulturmiljø i omkringliggende områder, blant annet ved at opplevelsen av miljøene endres i form av visuell påvirkning og at kulturhistoriske sammenhenger brytes opp. Planens virkning på både enkeltstående kulturminner og kulturmiljøer vil vurderes.

Utredningsbehov

Kulturminner og kulturmiljø i plan- og influensområdet skal beskrives. Influensområdet for kulturmiljø vil deles inn i delområder som skal verdivurderes. Videre gjøres det en vurdering av i hvilken grad kulturhistoriske verdier påvirkes av planforslaget, og hvilken konsekvens planforslaget har for kulturminner og kulturmiljø. Utredningen baseres på kjent kunnskap om plan- og influensområdet, offentlige databaser, informasjon fra tidligere utredninger og andre kulturhistoriske kilder. Relevante kilder er blant annet kulturminnedatabasen Askeladden, SEFRAK og Narvik kommunes temaplan for kulturminner. Kunnskapsgrunnlaget suppleres med befarings- og kartlegging av kulturminner og kulturmiljø i influensområdet. I tidligere dialog har Sametinget (brev av 27.09.2022) og Nordland fylkeskommune (brev av 19.08.2022) bekreftet at det ikke er behov for å gjennomføre arkeologiske forundersøkelser av planområdet. Universitetet i Tromsø har i epost (22.08.2022) uttalt at de tolker potensialet for maritime kulturminner som lavt i området, men ønsker å bli holdt orientert om den videre prosessen.

2.5 Metode for utredning av ikke-prissatte temaer

Konsekvensutredningen gjennomføres i henhold til metoden beskrevet i Miljødirektoratets veileder «Konsekvensutredninger for klima og miljø M-1941» [3]. Metoden for det enkelte fagtema er delt inn i fem steg:

- **Steg 1:** Inndeling i delområder
- **Steg 2:** Vurdering av verdi i hvert delområde
- **Steg 3:** Vurdere påvirkning for hvert delområde
- **Steg 4:** Vurdere konsekvens for hvert delområde
- **Steg 5:** Vurdere samlet konsekvens for hvert alternativ

Tre begreper står sentralt i denne utredningen. Med **verdi** menes en vurdering av hvor stor betydning et område har for et fagtema. Med **påvirkning** menes en vurdering av hvordan det samme området påvirkes som følge av et definert tiltak. **Konsekvens** kommer fram ved sammenstilling av verdi og påvirkning i henhold til matrisen i figur 2-4. Konsekvensen er en vurdering av om et definert tiltak vil medføre bedring eller forringelse i et område.

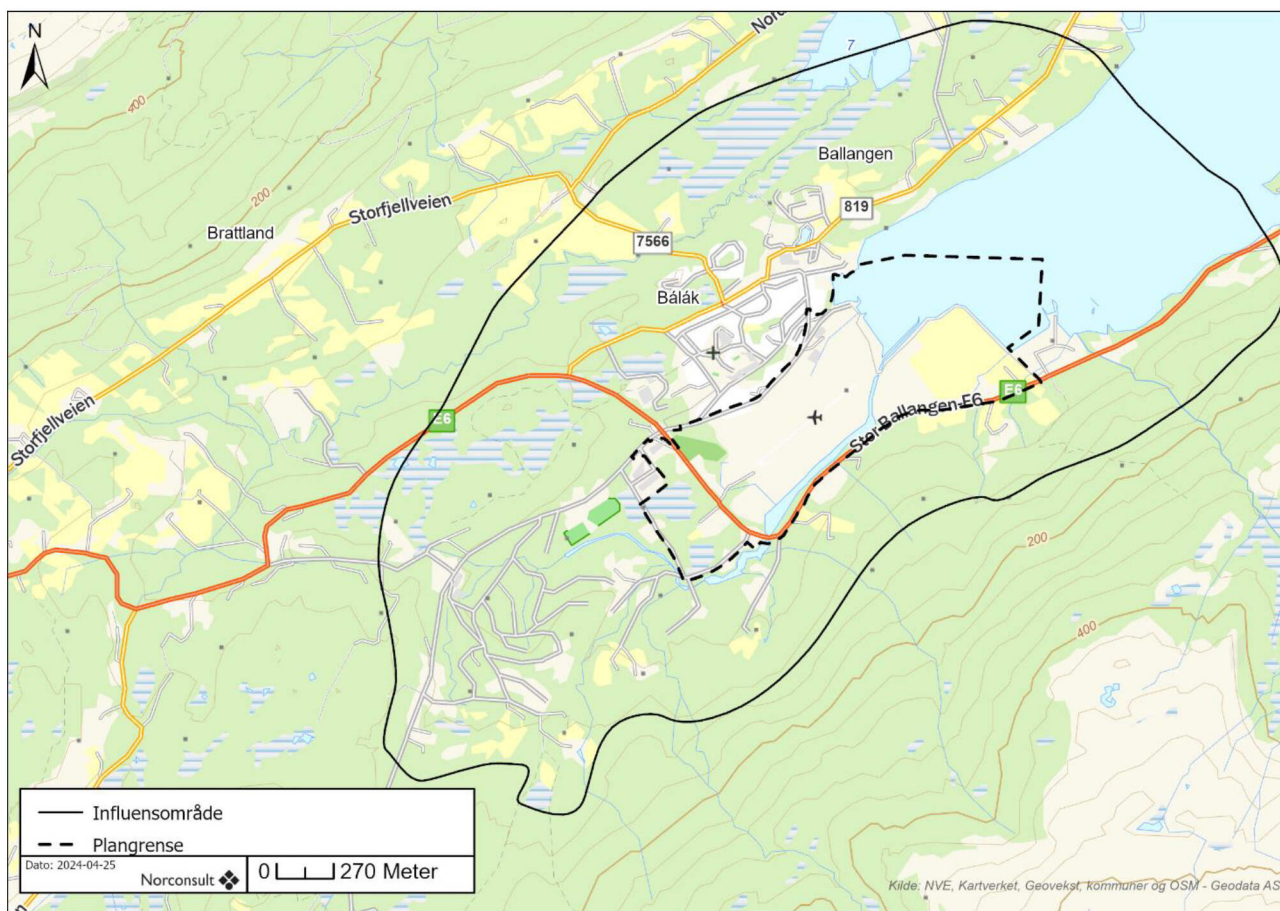
2.6 Referansesituasjon og 0-alternativ

Planforslaget skal konsekvensutredes med dagens situasjon, forventet utvikling og vedtatte planer som referansealternativ og sammenligningsgrunnlag. Referansesituasjonen, eller 0-alternativet, skal beskrives som grunnlag for konsekvensutredningen. Det innebærer en vurdering av hvordan området antas å utvikle seg dersom tiltaket ikke gjennomføres.

Størsteparten av varslingsområdet er regulert til næringsformål, men eiendommene har ikke blitt utnyttet i tråd med planstatus. Området fremstår i dag som ubebygget. Gjeldende reguleringsplaner ble vedtatt i 1989 og 1990, og inneholder kun enkle bestemmelser og et overordnet plankart. I dagens lovverk stilles det vesentlig mer omfattende krav til konsekvensutredninger og detaljering av plankart og bestemmelser. Videre er det presisert i Miljødirektoratets veileder for konsekvensutredning av klima og miljø (M-1941) at reguleringsplaner som er eldre enn ti år i utgangspunktet ikke skal legges til grunn for 0-alternativet. På bakgrunn av dette vil virkningene av planforslaget sammenlignes med et 0-alternativ som tilsvarer dagens situasjon og miljøtilstand, uten utbygging.

2.7 Utredningsområde og influensområde

Konsekvensutredningen omfatter arealet som blir direkte berørt av den planlagte utbyggingen (tiltaksområdet), samt en sone rundt, hvor man kan forvente at utbyggingen vil påvirke kulturmiljøet i anleggs- og driftsfasen (influensområdet). Tiltaksområdet og influensområdet utgjør til sammen utredningsområdet. Influensområdet er basert på antatt synlighet og mulighet for påvirkning. Innenfor influensområdet er det flere registrerte lokaliteter og SEFRAK-registrerte bygninger som er utelatt fra definerte delområder. Dette gjelder et løsfunn (id 26999), to naturdannelser (id 16948, 16947), en enkeltliggende rydningsrøys (id 67256), et-SEFRAK registrert naust ved Stor-Ballangen (dette er revet), og to SEFRAK-registrerte ruiner i østlig del av influensområdet.

Figur 2-1: Influensområde med plangrense.

2.8 Metode for utredning av fagtema kulturmiljø

2.8.1 Kunnskapsinnhenting

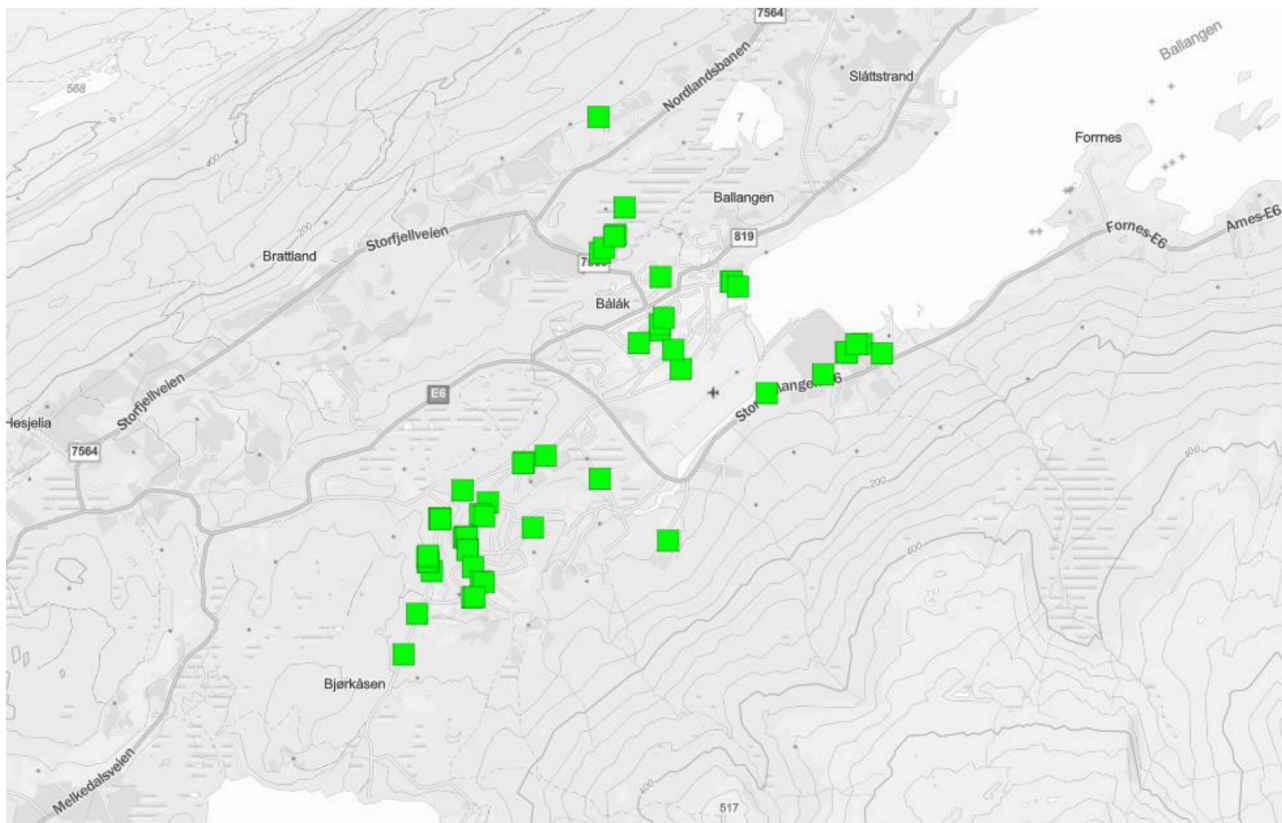
Konsekvensutredningen tar utgangspunkt i eksisterende kilder og kunnskap. Den viktigste kilden til allerede kjente kulturminner er Riksantikvarens kulturminnedatabase Askeladden [4]. Databasen omfatter automatisk fredede og vedtaksfredede kulturminner/kulturmiljøer, verneverdige bygninger (SEFRAK), listeførte kirker og samiske kulturminner. SEFRAK-registeret (Sekretariatet For Registrering av faste Kulturminner) omfatter bygg eldre enn 1900, eldre enn 1850 (rød), yngre enn 1850 (gul) og fjernet/tuft (grå). Det er viktig å påpeke at enkelte kommuner registrerer bebyggelse i SEFRAK som er yngre enn 1900 av ulike grunner. SEFRAK-registeret er for det meste ikke oppdatert for stående bygninger som det i dag kan være store endringer på. Det er også viktig å benytte lokalhistorisk litteratur som kan gi et viktig innblikk i lokal gårdshistorie og områdehistorie. Magnus Pettersen har skrevet 3-bindsvetket om Ofoten [5] [6] [7]. Arkivet etter Magnus Pettersen ligger tilgjengelig på nett og har gitt oversikt over gårdshistorie som ellers ikke har vært tilgjengelig [8].

2.8.2 Vurdering av kunnskapsgrunnlag og usikkerhet

Kunnskapsgrunnlaget for kulturminner og kulturmiljø er vurdert som tilfredsstillende for å utrede konsekvens av tiltaket for fagtema. Det er ikke krevd arkeologiske undersøkelser fra Sametinget eller Nordland fylkeskommune da arealene i stor grad er utfylte. Norges arktiske universitetsmuseum stilte i utgangspunktet krav om marinarkeologiske registreringer for arealet som var tiltenkt ny småbåthavn. Småbåthavnen ble senere tatt ut av planen og Norges arktiske universitetsmuseum har trukket krav om marinarkeologiske registreringer.

2.8.3 Supplerende feltarbeid

For å supplere kunnskapsgrunnlaget har utreder befart området. Befaringen ble gjennomført sammen med fagtema landskap i perioden 22.-23.06. 2022.

Figur 2-2. Oversikt viser bildepunkter og befaringsrute markert med grønne firkanter.

2.8.4 Inndeling av delområder

Utredningsområdet deles inn i mindre, enhetlige delområder, basert på registreringskategoriene listet under. Enhetlige områder er områder som henger naturlig sammen, og som samlet sett har en viktig funksjon. Hvert enkelt delområde er gjenstand for å vurdere verdi, påvirkning og konsekvens. Registreringskategoriene for tema kulturmiljø går fram av Miljødirektoratets veileder M-1941, se tabell 2-1.

Tabell 2-1: Registreringskategorier for tema kulturmiljø. Kilde: M-1941

Registreringskategorier	Aktuelt? Ja/Nei
Arkeologiske kulturmiljøer i utmark med automatisk freda og yngre kulturminner	Nei
Kirker og kirkegårder	Ja
Gårdsmiljøer og andre kulturmiljøer knyttet til landbruk	Ja
Kulturminner og kulturmiljøer knyttet til samferdsel	Nei
Nærings- og industriminne og kulturmiljøer	Ja
Maritime kulturmiljøer	Nei
Forsvars- og krigsminner	Ja
Kulturminner eller kulturmiljø knyttet til samfunnsfunksjoner	Ja
Samiske kulturminner eller kulturmiljøer	Nei
Steder det er knyttet tro og tradisjon til	Nei
Kulturmiljøer i byer og tettsteder	Nei
Bomiljøer	Nei
Grønnstrukturer og friluftsområder	Nei

2.8.5 Vurdering av verdi

Hvert delområde gis en verdi som vurderes etter verdikriterier gitt i Miljødirektoratets veileder, se tabell 2-2. I verdivurderingen benyttes en fem-trinns skala fra ubetydelig til svært stor verdi.

Tabell 2-2: Verdikriterier for fagtema kulturmiljø. Kilde: M-1941.

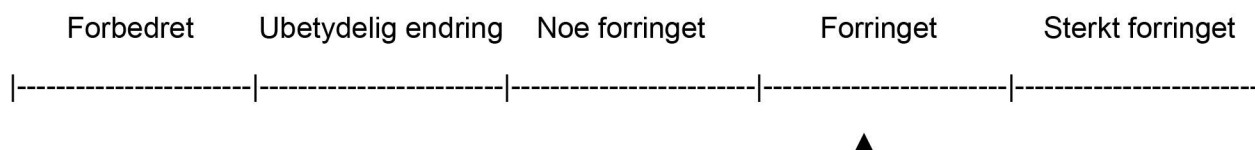
Verdikategori	Uten betydning for KU	Noe verdi	Middels verdi	Stor verdi	Svært stor verdi
Kulturminnet/ kulturmiljøet har betydning som kilde til historien for perioder eller tema der det fins få eller ingen skriftlige kilder	Kulturminnet/ kulturmiljøet har svært begrenset betydning som kilde til historien for perioder eller tema der det fins få eller ingen skriftlige kilder. Andre kulturmiljøer vil kunne gi mer kunnskap om samme periode/tema.	Kulturminnet/ kulturmiljøet har begrenset betydning som kilde til historien for perioder eller tema der det fins få eller ingen skriftlige kilder, både i seg selv og sammenlignet med andre kulturmiljøer.	Kulturminnet/ kulturmiljøet har betydning som kilde til historien for perioder eller tema der det fins få eller ingen skriftlige kilder, både i seg selv og sammenlignet med andre kulturmiljøer.	Kulturminnet/ kulturmiljøet har stor betydning som kilde til historien for perioder eller tema der det fins få eller ingen skriftlige kilder, både i seg selv og sammenlignet med andre kulturmiljøer. Kulturminnet/ kulturmiljøet vil kunne bidra med unik kunnskap om perioder eller tema som er dårlig dekket av skriftlige kilder.	Kulturminnet/ kulturmiljøet har svært stor betydning som kilde til historien for perioder eller tema der det fins få eller ingen skriftlige kilder, både i seg selv og sammenlignet med andre kulturmiljøer. Kulturminnet/ kulturmiljøet vil kunne bidra med omfattende og unik kunnskap om perioder eller tema som er dårlig dekket av skriftlige kilder.

Verdikategori	Uten betydning for KU	Noe verdi	Middels verdi	Stor verdi	Svært stor verdi
Kulturminnet/ kulturmiljøet er knyttet til tro eller tradisjoner	Kulturminnet/ kulturmiljøet er i svært liten grad knyttet til tro eller tradisjoner.	Kulturminnet/ kulturmiljøet er i noen grad knyttet til tro eller tradisjoner.	Kulturminnet/ kulturmiljøet er knyttet til tro eller tradisjoner.	Kulturminnet/ kulturmiljøet er i stor grad knyttet til viktig tro eller tradisjoner.	Kulturminnet/ kulturmiljøet er i svært stor grad og eller tradisjoner.
Kulturminnet/kultur miljøet er av betydning for en eller flere etniske grupper (den samiske urbefolkningen, nasjonal minoriteter eller andre etniske grupper)	Kulturminnet/kultur miljøet inneholder få elementer, som også er av begrenset betydning for en eller flere etniske grupper.	Kulturminnet/kultur miljøet inneholder noen elementer som er av noe betydning for en eller flere etniske grupper.	Kulturminnet/kultur miljøet inneholder flere elementer som er karakteristiske og av betydning for en eller flere etniske grupper.	Kulturminnet/kultur miljøet er helhetlig, karakteristisk, og av stor betydning for en eller flere etniske grupper.	Kulturminnet/kultur miljøet er helhetlig, godt bevart, karakteristisk, og av særlig stor betydning for en eller flere etniske grupper.
Kulturminnet/ kulturmiljøet er knyttet til en sosial gruppe eller viser en sosial sammenheng med betydning for historien	Kulturminnet/ kulturmiljøet er i svært liten grad knyttet til en sosial gruppe eller viser en sosial sammenheng med betydning for historien.	Kulturminnet/ kulturmiljøet er til en viss grad knyttet til en sosial gruppe eller viser en sosial sammenheng med noe betydning for historien.	Kulturminnet/ kulturmiljøet er knyttet til en sosial gruppe eller viser en sosial sammenheng med betydning for historien.	Kulturminnet/ kulturmiljøet er klart knyttet til en sosial gruppe eller viser en sosial sammenheng med stor betydning for historien.	Kulturminnet/ kulturmiljøet er klart knyttet til en sosial gruppe eller viser en sosial sammenheng med særlig stor betydning for historien på en lett lesbar måte.
Kulturminnet/ kulturmiljøet representerer en eller flere faser eller virksomheter med betydning for historien/ utviklingen	Kulturminnet/ kulturmiljøet representerer i svært liten grad en eller flere faser eller virksomheter med betydning for historien/ utviklingen.	Kulturminnet/ kulturmiljøet representerer til en viss grad en eller flere faser eller virksomheter med betydning for historien/ utviklingen.	Kulturminnet/ kulturmiljøet representerer en eller flere faser eller virksomheter med betydning for historien/ utviklingen.	Kulturminnet/ kulturmiljøet representerer i stor grad en eller flere faser eller virksomheter med særlig betydning for historien/ utviklingen.	Kulturminnet/ kulturmiljøet representerer i svært stor grad og på en tydelig måte en eller flere faser eller virksomheter med særlig betydning for historien/ utviklingen.
Kulturminnet/kultur miljøet inneholder og preges av verdifull byggeskikk eller arkitektur eller inneholder kulturminner med kunstnerisk verdi	Kulturminnet/kultur miljøet inneholder i svært liten grad verdifull byggeskikk eller arkitektur eller inneholder kulturminner med kunstnerisk verdi.	Kulturminnet/kultur miljøet inneholder og preges av byggeskikk eller arkitektur eller inneholder kulturminner med kunstnerisk verdi av begrenset betydning.	Kulturminnet/kultur miljøet inneholder og preges av verdifull byggeskikk eller arkitektur eller inneholder kulturminner med kunstnerisk verdi.	Kulturminnet/kultur miljøet er helhetlig, og preges i stor grad av særlig verdifull byggeskikk eller arkitektur eller inneholder kulturminner med stor kunstnerisk verdi.	Kulturminnet/kultur miljøet er helhetlig og velbevart, og preges i svært stor grad av særlig verdifull byggeskikk eller arkitektur eller inneholder kulturminner med særlig stor kunstnerisk verdi.

Verdikategori	Uten betydning for KU	Noe verdi	Middels verdi	Stor verdi	Svært stor verdi
Kulturminnene/kulturmiljøet har en klar, intern kulturhistorisk sammenheng, en klar byform eller bystruktur av historisk betydning og/eller viser en klar sammenheng mellom natur/kultur	Kulturminnet/kulturmiljøet har ingen intern kulturhistorisk sammenheng eller sammenheng mellom natur/kultur.	Kulturminnet/kulturmiljøet har til en viss grad en intern kulturhistorisk sammenheng og/eller viser til en viss grad sammenheng mellom natur/kultur.	Kulturminnet/kulturmiljøet har en klar, intern kulturhistorisk sammenheng og/eller viser en klar sammenheng mellom natur/kultur.	Kulturminnet/kulturmiljøet har i stor grad en klar, intern kulturhistorisk sammenheng og/eller viser i stor grad en klar sammenheng mellom natur/kultur.	Kulturminnet/kulturmiljøet har i svært stor grad en klar, intern kulturhistorisk sammenheng som er lesbar og godt bevart, og/eller viser i svært stor grad en klar sammenheng mellom natur/kultur.
Kulturminnet/kulturmiljøet har en bruk som er forenlig med kulturminneinteressene, eller betydning som ressurs for utvikling og verdiskaping, eller formidling	Kulturminnet/kulturmiljøet har i svært liten grad en bruk som er forenlig med kulturminneinteressene, eller betydning som ressurs for utvikling og verdiskaping, eller formidling.	Kulturminnet/kulturmiljøet har i en viss grad en bruk som er forenlig med kulturminneinteressene, eller betydning som ressurs for utvikling og verdiskaping, eller formidling.	Kulturminnet/kulturmiljøet har en bruk som er forenlig med kulturminneinteressene, eller betydning som ressurs for utvikling og verdiskaping, eller formidling.	Kulturminnet/kulturmiljøet har i stor grad en bruk som er forenlig med kulturminneinteressene, eller betydning som ressurs for utvikling og verdiskaping, eller formidling.	Kulturminnet/kulturmiljøet har i svært stor grad en bruk som er forenlig med kulturminneinteressene, eller betydning som ressurs for utvikling og verdiskaping, eller formidling.

2.8.6 Vurdering av påvirkning

Påvirkning er et uttrykk for endringer det aktuelle tiltaket vil medføre i et delområde. Vurdering av påvirkning er foretatt for alle de verdivurderte delområdene. Skalaen for påvirkning er glidende og går fra sterkt forringet til forbedret, se figur 2-3.

Figur 2-3: Skala for vurdering av påvirkning.

Veileder for vurdering av påvirkningen av delområder for fagtema kulturminner går fram av tabell 2-3. Vurderingene gjelder det ferdige tiltaket. Inngrep i anleggsfasen inngår kun dersom påvirkningen gir varige endringer.

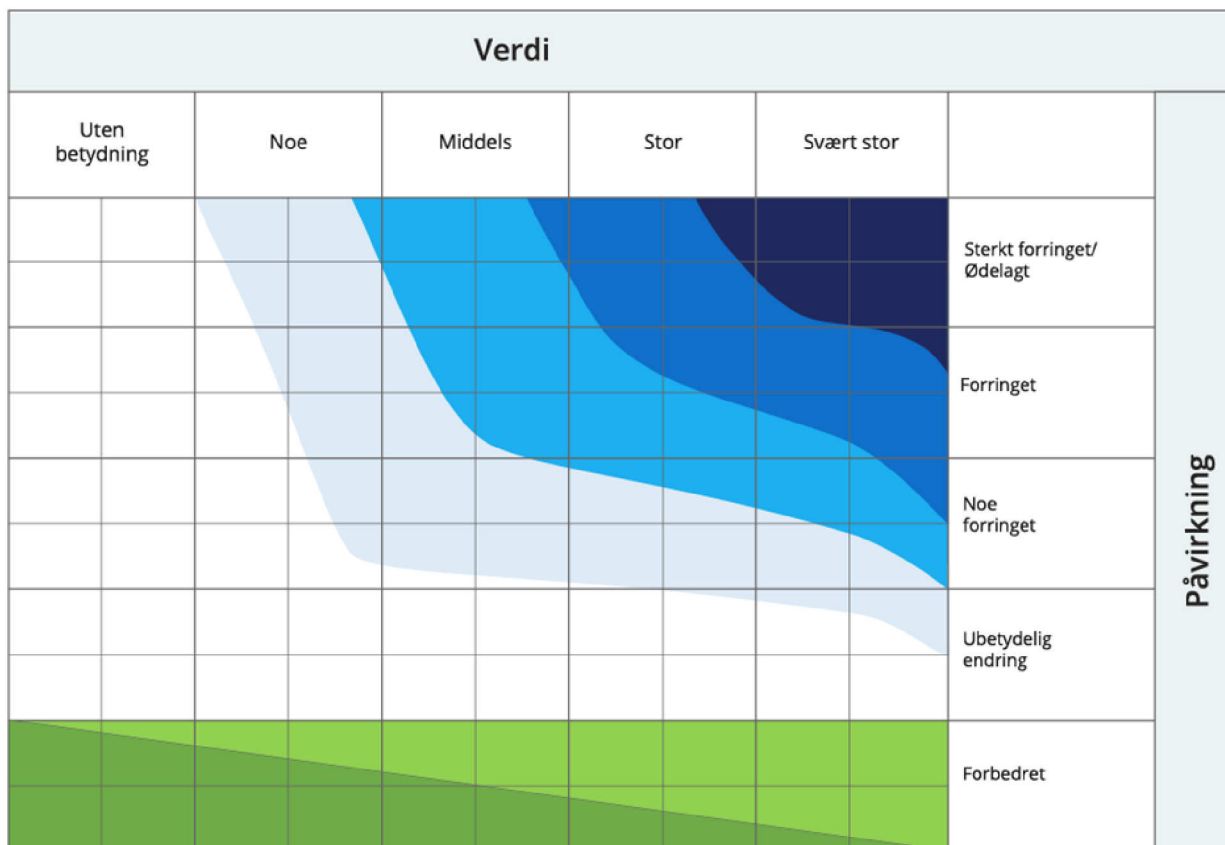
Tabell 2-3: Veiledning for vurdering av påvirkning. Kilde: M-1941.

Planen eller tiltakets påvirkning	Forbedret	Ubetydelig endring	Noe forringet	Forringet	Sterkt forringet
Direkte inngrep/arealbeslag	Bedrer tilstanden vesentlig ved at eksisterende negative inngrep tilbakeføres. Bidrar til at det blir mulig å restaurere kulturmiljøet eller kulturminner.	Ingen direkte inngrep/arealbeslag.	Berører en mindre viktig del av kulturmiljøet med direkte inngrep/arealbeslag, tap av mindre viktige enkeltkulturminner.	Deler av kulturmiljøet går tapt gjennom direkte inngrep/arealbeslag. Viktige enkeltkulturminner går tapt. Videre bruk av kulturmiljøet vanskeliggjøres.	Ødelegger hele eller størstedelen av kulturmiljøet gjennom direkte inngrep/arealbeslag. Ødelegger den mest verdifulle delen av miljøet. Ødelegger videre bruk av kulturmiljøet. Svært viktige enkeltkulturminner går tapt.
Nærvirkninger (fysiske og visuelle)	Bedrer den visuelle kontakten innad i kulturmiljøet. Fjerner barrierer. Bedrer innsyn/utsyn fra nærområdet til/fra kulturmiljøet. Bidrar til reduksjon i støy og/eller støv. Reduserer faren for flom, fukt i kulturmiljøet eller erosjon.	Ingen eller ubetydelig visuell nærvirkning eller andre nærvirkninger.	Endrer i noen grad den visuelle kontakten mellom viktige kulturminner innad i kulturmiljøet, bryter i noen grad opp kulturmiljøet. Innsynet til kulturmiljøet reduseres noe fra viktige standpunkter. Kulturmiljøet vil i noen grad påvirkes av støy og/eller støv. Bidrar til noe redusert naturlig drenering som vil påvirke kulturmiljøet negativt ved nedbør. Bidrar til noe fuktigere forhold og seinere opptørking	Endrer den visuelle kontakten mellom viktige kulturminner innad i kulturmiljøet, bryter opp kulturmiljøet og skaper barrierer. Innsynet til kulturmiljøet reduseres vesentlig fra viktige standpunkter. Kulturmiljøet vil påvirkes av støy og/eller støv. Bidrar til redusert naturlig drenering som vil påvirke kulturmiljøet negativt ved nedbør. Bidrar til fuktigere forhold og seinere opptørking innenfor kulturmiljøet. Bidrar til økt eller endret erosjon som vil gi fare for skade eller påvirke kulturmiljøet negativt.	Blokkerer eller endrer sterkt den visuelle kontakten mellom viktige kulturminner innad i kulturmiljøet, bryter i stor grad opp kulturmiljøet og skaper barrierer. Innsynet til kulturmiljøet blokkeres fra viktige standpunkter. Kulturmiljøet vil i stor grad påvirkes av støy og/eller støv. Bidrar til svært redusert naturlig drenering som vil påvirke kulturmiljøet sterkt negativt ved nedbør. Bidrar til svært mye fuktigere forhold og seinere opptørking

Planen eller tiltakets påvirkning	Forbedret	Ubetydelig endring	Noe forringet	Forringet	Sterkt forringet
			innenfor kulturmiljøet. Bidrar til noe økt eller endret erosjon som vil påvirke kulturmiljøet negativt. Klimaendringene vil kunne forsterke disse forholdene.	Klimaendringene vil kunne forsterke disse forholdene.	innenfor kulturmiljøet. Bidrar til svært økt eller endret erosjon som vil skade eller påvirke kulturmiljøet sterkt negativt. Klimaendringene vil kunne forsterke disse forholdene.
Visuell fjernvirkning	Utsynet fra kulturmiljøet bedres/gjenopprettes fra kulturhistorisk viktige utsynspunkter i kulturmiljøet. Innsynet til kulturmiljøet bedres/gjenopprettes. Enkeltkulturminner som er laget for å være svært synlige får bedret utsyn/innsyn. Kulturhistorisk viktige sammenhenger styrkes.	Ingen eller ubetydelig visuell fjernvirkning.	Utsynet fra kulturmiljøet blir noe endret fra kulturhistorisk viktige utsynspunkter i kulturmiljøet. Innsynet til kulturmiljøet vanskeliggjøres i noen grad. Enkeltkulturminner som er laget for å være svært synlige får noe redusert eller endret utsyn/innsyn. Kulturhistorisk viktige sammenhenger svekkes i noen grad.	Utsynet fra kulturmiljøet blir sterkt endret fra kulturhistorisk viktige utsynspunkter i kulturmiljøet. Innsynet til kulturmiljøet vanskeliggjøres. Enkeltkulturminner som er laget for å være svært synlige får sterkt endret eller redusert utsyn/innsyn. Kulturhistorisk viktige sammenhenger svekkes.	Utsynet fra kulturmiljøet blir blokkert eller sterkt endret fra kulturhistorisk viktige utsynspunkter i kulturmiljøet. Innsynet til kulturmiljøet blokkeres. Enkeltkulturminner som er laget for å være svært synlige mister, eller får sterkt endret utsyn/innsyn. Kulturhistorisk viktige sammenhenger svekkes vesentlig.
Tiltakets utforming	Tiltaket framstår som en særlig god konstruktiv helhet, har god volumoppbygging, og særlig god sammenheng med omgivelsene.	Tiltaket framstår som en konstruktiv helhet med god volumoppbygging og god sammenheng med omgivelsene.	Tiltaket framstår i noen grad som en konstruktiv helhet, har noe dominerende volumoppbygging og noe dårlig sammenheng med omgivelsene.	Tiltaket framstår i liten grad som en konstruktiv helhet, har dominerende volumoppbygging og dårlig sammenheng med omgivelsene.	Tiltaket framstår helt uten konstruktiv helhet, har svært dominerende volumoppbygging og svært dårlig sammenheng med omgivelsene.

2.8.7 Vurdering av konsekvensgrad for hvert delområde

Konsekvens vurderes ved å sammenholde det enkelte delområdets verdi med tiltakets påvirkning på dette delområdet. Til vurderingen benyttes en konsekvensmatrise, den såkalte konsekvensviften. Konsekvensen for delområdene vurderes på en skala fra 4 minus til 4 pluss, se figur 2-4. I denne matrisen utgjør verdiskalaen x-aksen, og påvirkningsskalaen y-aksen.

Figur 2-4: Konsekvensviften. Konsekvensen for et delområde framkommer ved å sammenstille verdien med påvirkningen som tiltaket vil medføre. Kilde: M-1941.

Tabell 2-4: Tabellen viser konsekvensgrader som følge av ulike kombinasjoner av verdi og påvirkning. Kilde: M-1941.

Skala	Forklaring
Svært alvorlig konsekvens ----	Den mest alvorlige konsekvensgraden som kan oppnås for delområdet. Brukes kun for delområder med stor eller svært stor verdi.
Alvorlig konsekvens ---	Alvorlig konsekvensgrad for delområdet.
Betydelig konsekvens --	Betydelig konsekvensgrad for delområdet.
Noe konsekvens	Noe konsekvensgrad for delområdet.

-	
Ubetydelig konsekvens 0	Ingen eller ubetydelig konsekvensgrad for delområdet.
Noe/betydelig positiv konsekvens + / ++	Forbedring (+) eller betydelig forbedring (++)
Stor/svært stor positiv konsekvens +++ / ++++	Stor forbedring (+++) eller svært stor forbedring (++++). Brukes i hovedsak der områder med ubetydelig eller noe verdi får en svært stor verdiøkning som følge av tiltaket.

2.8.8 Vurdering av konsekvens for hvert alternativ

Resultatene fra konsekvensvurderingene for hvert delområde i steg 4, brukes til en vurdering av samlet konsekvens for hvert alternativ innenfor planen.

Tabell 2-5: Skala for vurdering av samlet konsekvensgrad. Kilde: M-1941.

Konsekvensgrad	Kriterier for samlet vurdering
Kritisk negativ konsekvens	Tiltaket medfører kritisk skade på kulturmiljøet innenfor influensområdet. Brukes kun for områder med registreringskategorier som er gitt stor eller svært stor verdi. <ul style="list-style-type: none"> Overvekt av delområder med konsekvensgrad svært alvorlig konsekvens (4 minus)
Svært stor negativ konsekvens	Tiltaket medfører forringelse eller ødeleggelse av nasjonalt viktig kulturmiljø. Brukes kun for områder med registreringskategorier som er gitt stor eller svært stor verdi. <ul style="list-style-type: none"> Overvekt av delområder med konsekvensgrad alvorlig konsekvens (3 minus). Flere delområder har konsekvensgrad svært alvorlig (4 minus)
Stor negativ konsekvens	Tiltaket medfører stor konsekvens for kulturmiljøet innenfor influensområdet. <ul style="list-style-type: none"> Overvekt av delområder med konsekvensgrad middels (2 minus) Flere delområder med konsekvensgrad alvorlig (3 minus) Ett delområde kan ha konsekvensgrad svært alvorlig
Middels negativ konsekvens	Tiltaket medfører middels konsekvens for kulturmiljøet innenfor influensområdet <ul style="list-style-type: none"> Overvekt av delområder har konsekvensgrad noe konsekvens (1 minus). Flere delområder har konsekvensgrad middels (2 minus) Ett delområde kan ha konsekvensgrad alvorlig (3 minus) Ingen delområder er gitt svært alvorlig konsekvensgrad.
Noe negativ konsekvens	Tiltaket medfører noe konsekvens for kulturmiljøet innenfor influensområdet. Lite konflikt med kulturmiljø innenfor influensområdet. <ul style="list-style-type: none"> Delområder har lave konsekvensgrader Overvekt av konsekvensgrad noe konsekvens (1 minus) og ubetydelig konsekvens (0). Maks ett delområde kan ha konsekvensgrad middels (2 minus) Ingen delområder er gitt konsekvensgrad svært alvorlig (4 minus) eller alvorlig (3 minus).
Ubetydelig konsekvens	Tiltaket vil ikke medføre vesentlige endringer for kulturmiljøet i 0-alternativet. <ul style="list-style-type: none"> Overvekt av ubetydelig konsekvens (0) Ett delområder kan inneholde konsekvensgrad noe konsekvens (1 minus) Ingen delområder er gitt svært alvorlig (4 minus), alvorlig (3 minus) eller middels (2 minus) konsekvensgrad.
Positiv konsekvens	Benyttes i områder som er gitt ubetydelig eller noe verdi som får noe eller middels verdiøkning som følge av tiltaket. Tiltaket/alternativet er en forbedring for kulturmiljøet i forhold til 0-alternativet. <ul style="list-style-type: none"> Overvekt av delområder med positiv konsekvensgrad (1 eller 2 pluss) Kan kun inneholde delområder med noe negativ konsekvensgrad Delområder med noe negativ konsekvensgrad (1 minus) oppveies klart av områdene med positiv konsekvensgrad.
Stor positiv konsekvens	Benyttes i områder som er gitt ubetydelig eller noe verdi som får en svært stor verdiøkning som følge av tiltaket. Stor forbedring for kulturmiljøet i forhold til 0-alternativet. <ul style="list-style-type: none"> Overvekt av delområde med svært stor miljøforbedring (4 pluss). Overvekt av delområder med svært positiv konsekvensgrad. Kan kun inneholde delområder med lav negativ konsekvensgrad, delområder med negative konsekvensgrad oppveies klart av områdene med positiv konsekvensgrad.

3 Karakteristiske trekk ved tiltaks- og influensområdet

Ballangen ligger sørvest for Narvik i Ofotfjorden. Ofoten er nevnt allerede i Aslak Bolts jordebok (ca. 1430). Selv om navnet har vært skrevet på ulike måter gjennom historien, er det koblet sammen med utseende på en uglefot med tanke på hvordan landskapet ser ut med de mange fjordarmene.

Steinalder 9500-500 f.Kr og tidlig metalltid

Helleristningene rundt fjorden forteller om befolkning allerede i steinalderen. Befolkningen var på denne tiden omreisende jeger-sankere og livnærte seg primært av jakt, fangst, sanking og fiske. Funn langs norskekysten peker tilbake på bosetning fra ca. 9000 år før vår tidsregning. Sør for Helgelandskysten er dette satt i sammenheng med fosnakulturen. Flint var et viktig råstoffmateriale for å lage redskaper, men det er også funnet spor etter andre steinsorter [9]. Nord for Helgeland fra Tromsøområdet og videre til Kolahalvøya og Murmansk finnes det spor etter det som er omtalt som Komsakulturen. Navnet kommer av Komsafjellet i Alta hvor de første funnene ble gjort i 1920. Kystområdene ble tidlig tatt i bruk etter hvert som de ble isfrie. Fjordene ble isfrie senere og det er få spor fra eldre steinalder i disse områdene. Mot yngre steinalder skjedde det en dreining mot husdyrhold og enkelt jordbruk, særlig sør i Norge. I Nord-Norge har det vært et klart fokus på jakt og fiske som livsgrunnlag. Det er funn av steinalderbosetning i influensområdet, funnene er gjort under dyrkningsarbeid. Funnene er i ettertiden gått tapt. I Nord-Norge er det generelt få funn fra bronsealder. I området betegnes bronsealder ofte som tidlig metalltid som videreførte steinalderens organisering av samfunn og virke.

Jernalder 500 f.Kr. – 1080 e.Kr.

Perioden kjennetegnes av at metallet jern blir tatt i bruk. Jern kunne utvinnes lokalt fra myrmalm og er sett på som en av de grunnleggende fremskritt for den kulturelle utviklingen. I de nordlige delene av Norge glir steinalder over i jernalderen uten en klart adskilt bronsealder. Det finnes to måter å utvinne jern på. Jernmalmutvinningen tok til rundt 1500-tallet. Utvinning av jern fra myrmalm var metoden som ble benyttet gjennom jernalder og middelalder. Myrmalm oppstår ved at jernførende grunnvann utfelles når det passerer myrterreng. Utfellingen skjer ved hjelp av organiske syrer og jernbakterier. Prosessen foregår over mange tusen år [5]. Gjennom jernalderen ser vi perioder med befolkningsvekst og maktkonsentrasjon. Forskjeller mellom fattig og rik kan tydelig sees i gravmaterialet hvor de rikeste gravminnene vitner om stor rikdom og makt. På Borg i Lofoten lå det i tiden mellom 500-900 e.Kr. et høvdingsete med funn som tyder på utstrakt kontakt internasjonalt. Langhuset her er det lengste kjente langhus fra vikingtid og vitner om stor maktkonsentrasjon i dette området. Stedet ble forlatt rundt 900 e.Kr, grunnen er usikker, teorier peker mot rikssamlingen med påfølgende konflikter og utvandring til Island [10] [11].

I Sør-Norge er det rådende synet at gården slik vi kjenner den i dag med en tydelig avgrenset innmark og utmark, oppsto i jernalder. Den nordnorske gården har trolig vært mer orientert mot både landbruk og fiske. Bosetningshistorien i de nordligste delene i Norge er noe uoversiktlig, men man antar at det i jernalderen var flere forskjellige folkegrupper, bumenn og sjøfinner. Tidligere var det gjerne antatt at det var nordmenn sørfra som reiste nordover og befolket denne landsdelen. Sjøfinnene var der trolig allerede og hadde nok benyttet områdene i lengre tider. Etter hvert som de norrøne bumennene ankom med bedre våpen og annen sosial organisering, ble sjøfinnene trengt bort og over på dårligere jordbruksland innerst i fjordene. Her beholdt sjøfinnene sin gamle nomadiske kultur og kontakten østover mot store omreisende folkegrupper. Bumenn var fastboende knyttet til gårdsbruk, husdyrhold og åkerbruk. Sjøfinnene holdt til innerst i fjordene og høstet av naturen. De videreførte den gamle veidekulturen med felleskap og sameie i motsetning til det norrøne samfunnet som gikk i en mer sentralisert retning. Mens bumennene holdt kontakt sørover dannet sjøfinnene en bro østover med kontakt mot Sverige og Finland gjennom veidefolket, reinsamene, som beveget seg over store områder.

Middelalder 1080 – 1537

Over hele Norge bygges det kirker, noe som gradvis endrer det norrøne samfunnet som var et ættesamfunn. De døde blir nå ikke lenger begravet i hauger eller flatmarksgraver med personlig gravgods, men på kirkegårder. Gjennom middelalderen er Norge en integrert del av det kristne Europa, med egen statsadministrasjon og underlagt en felleseuropeisk administrasjon gjennom den katolske kirken. I motsetning til tidligere perioder er middelalderen regnet som en historisk periode med et visst tilfang av skriftlige kilder. Folkeveksten som tok seg opp i vikingtiden fortsatte inn i kristen tid. I middelalderen var gården knyttet til selvforsyning, kornproduksjon og fehold. Korndyrking var det som ga mest mat for arealet, samtidig som det på 1300-tallet var et stort fehold. De arealene som ikke egnet seg for korndyrking ble brukt til beitemark. De fleste gårdene fra denne perioden er gjenkjennbare i den nåværende gårds- og stedsnavn i området. Selve bebyggelsen er forsvunnet og plassering av tun og andre hus var gjerne annerledes enn i nyere tid. Gårdene i området hadde egen innmark, mens utmark og strandlinje i stor grad var felles. På denne måten bodde man tettere, en driftsform som holdt seg til de større utskiftingene på midten av 1800-tallet tok til [5].

Klimaforverringene på 1300-tallet og svartedauen fra 1350 fikk store konsekvenser for befolkningen. Svært mange gårder ble lagt øde og det tok lang tid før aktiviteten tok seg opp igjen. Ifølge skriftlige kilder har det vært en reduksjon av gårder på 55% i Ofoten. De skriftlige kildene er fra rundt 1520 og fremover, da aktiviteten begynte å ta seg opp igjen. Antallet ødegårder kan ha vært enda høyere. Beregninger fra norske og svenske kilder anslår at det var om lag 280 mennesker i Ofoten rundt år 1500, men kildene er usikre. På slutten av 1500-tallet er det tale om tre forskjellige folkegrupper. Bumenn og fjellsamene fremstår som ytterpunkter mens sjøfinnerne, som nå var mer eller mindre bofaste, var et mellomledd [5].

1537 – nyere tid

På 1600-tallet blir det skriftlige kildegrunnlaget større, men det er fortsatt vanskelig å trekke en klar linje mellom bumenn og sjøfinner. 1500-1600-tallet var en urolig periode med flere konflikter. Det var først etter Kalmarkrigen (1611-1613) at sjøfinnerne opptrer jevnlig i norske skattelister. Lokale stedsnavn kan peke på en sjøfinsk bosetning, som for eksempel Finnfjord som er i nærheten av Ballangsbukten. Sjøfinnerne holdt for det meste til i indre fjordstrøk, men kjennes også fra fjordenes ytre partier. Mot slutten av 1600-tallet nevnes sjøfinner med fast bosetning i skattelistene. Utviklingen etter krigen på 1600-tallet førte til at mye av handelen sjøfinnerne var avhengig av visnet hen. For å overleve i fjordene måtte en dyrke jord, kombinert med fiske, eventuelt utvandre på samme måte som bumennene. Fjell- eller reinsamene dukker opp i kildene i den såkalte «lappeskatten» på 1600-tallet. Denne skatten var en handelsavgift som gjaldt samene som ikke var ansett som norske. I Ofoten var det vanskelig å skille mellom de norske samene og de svenske samene og hvilken skatt eller avgift som skulle kreves inn. Allerede her ser en antydninger til at samene ble ansett som «statsløse» og kom i konflikt med den mer bofaste kulturen og statsadministrasjonen. Man har regnet seg frem til at det på slutten av 1700-tallet var 250-300 samer i Ofoten området.

Sammenstilt er slutten av 1700-tallet omtalt som en oppgangsperiode for Ofoten. Det var økning i folketallet, et skolevesen og fattigvesen begynte å ta form. Reinsamene som reiste over store landområder så muligheter til å ha et livsopphold i utmarken, blant annet i Ballangen, og flyttet gammene fra sted til sted. Samene som slo seg ned i Ofotenområdet på 17- og 1800-tallet var trolig av svensk avstamning. De benyttet landet slik de alltid hadde gjort og hadde i utgangspunktet en nomadisk livsstil. I datidens register er de registrert som «skovlapper» og talte i Ballangen to i 1762 og syv i 1824. På 1700-tallet er flere konflikter omtalt i ulike klagesaker. Konfliktene knyttet seg til eiendomsforhold mellom landeier og reinsamene som slo seg ned i utmarken [5]. I Ballangen er det flere gammetufter i dag som ligger nord for planområdet, forbi Langåsen. På Åsmyra er det fire gammetufter (id 46998), det er også en gammetuft på Rydland (id 36951) som trolig er delt i to rom. Et for beboelse og et for dyrehold.

Gårdsdriften i området var preget av fiskebønder hvor gårdsdriften gav en stabil avling, men livsoppholdet var avhengig av fiske som tilleggsnæring. Fiskeriet var en innhøsting av naturens overskudd mens jorden måtte dyrkes og bearbeides over tid. Når silden kom var det viktig å utnytte dette til det fulle siden det til tider var store penger å tjene. Dette gjorde økonomien i området sårbar for ulike konjunkturer. Silden kunne forsvinne fra kysten i mange år og fiskerbøndene var kystfiskere primært, men kunne reise til Finnmark for torsk, kveite og sei. På 1800-tallet var de fleste gårdene i Ofoten oppdelt i flere ulike bruk, selv om jorden gjerne ble dyrket i felleskap. Det var generelt få gjerder og grenser i området. For fiskerbonden ble naustet viktig og de fleste bruk hadde tilgang til naust, enten på egen eiendom eller ved utskifting hvor flere bønder kunne ha naust i samme område. En nordlandsbåt kunne trekkes opp på land og man var dermed ikke avhengig av havnefasiliteter. Naustene hadde gjerne en «vorr» (steinsetting ut i sjøen for å beskytte mot vind) og lunner for å dra opp båten på.

Med den store folkeøkningen i starten av 1800-tallet økte antallet husmenn. Husmannsvesenet var annerledes i nord enn i sør. I nord var det lite arbeidsplikt siden brukene var mindre. De aller fleste husmenn drev fiske ved siden av gårdsdrift. På starten av 1800-tallet ble det mulig å kjøpe jorden og leilendinger kunne bli selveiere. Det var flere som benyttet seg av dette tilbudet, selv om det kunne være vanskelig å skaffe til veie penger og mange måtte etter hvert selge jorden for så igjen å bli leilendinger under den nye eieren [5].

Før dampskipsfarten var jekt og nordlandsbåt fremkomstmiddelet til sjøs. I 1836 ble det vedtatt å starte en dampskipsrute langs kysten av Nord-Norge og i 1838 var båten, Prinds Gustav, på vei. I 1850-årene kom de første private dampskipsselskap og det statlige dampskipsselskapet i Nord Norge ble avviklet i 1860 årene. I 1912 kom Ofoten Dampskipselskap A.S som det første lokale. Før denne tid var transporten håndtert av rederier utenfra. Utover på slutten av 1800-tallet og 1900-tallet ble det gradvis bygget ut et veinett som i løpet av 1960 og 70-årene førte til at trafikkbildet endret seg radikalt i Ofoten. Innbyggerne var ikke lenger avhengig av båt og fjord. Nå tok veinettet og bilen over [5].

Misjonen

Sommeren 1716 ble det satt i gang en finnmarksferd med misjonærer. Thomas von Westen var sentral i misjonsarbeidet som tok seg opp med pietismen på 1700-tallet. Ifølge pietismen skulle troen være personlig, og enhver skulle leve gudfryktig og riktig. Beretninger fra Thomas von Westen viser et negativt syn på denne delen av befolkningen: *«De kjente aldeles ikke den sanne Gud og var uvitende om Jesu gjenløsningsverk. De kunne ikke tro at «ved de raadne Ben» - de døde skulle oppstå. Forøvrig mente de at det var annet å ta seg til i verden!»* På denne tiden var forskjellene mellom bumennene og sjøfinnene omtrent hvisket ut og de delte en stor handelsavhengighet og materiell kultur. Denne likheten førte til at det var fjellsamene som ble målet for Finnemisjonen i Ofoten. Misjonen fortsatte gjennom et enkelt utbygd skolevesen [5].

Læstadianismen, som har fått sitt navn etter den svenske presten Lars Levi Læstadius, videreførte forkynnelsen utover på 1800-tallet. Læstadius var av svensk og samisk avstamning og drev forkynnelse særlig i Sverige som smittet over på de samiske områdene i Norge [12].

Gruvedrift

I begynnelsen av 1670-årene ble det kjent at det skulle være store mengder koppermalm i Ballangen. Forsøksdrift på kobberforekomsten er dokumentert med rapporter og kart fra 1673, men varte bare noen få år. Det ble etablert en smeltehytte i utløpet til Børsvatnet for å kunne ha kraft til å drive vannhjulet til smelteovnsbelgene og pukkverket som knuste malmen. Smeltehytten er fra 1670 og det skal være mindre rester igjen etter denne. Av denne første driften er det lite som er kjent, men søknad om kongelig privilegium gir en viss pekepinn.

Sagnet om grusomme Bal forteller om denne tidlige virksomheten og er både eventyrlig og usannsynlig. Etter sagnet var det en rik handelsmann som het Bal i Ballangen. Han var ansett som en grusom mann og var svært voldelig. Han drev med gruvedrift og skal ha blitt svært rik på dette da gruen etter sigende inneholdt store mengder sølv. Samene som arbeidet i gruen gjorde etter hvert opprør og drepte vaktene og til slutt Bal. Deretter ble gruen sprengt, og det ble lyst en forbannelse over gruen. Ifølge sagnet er det Bal som har gitt navnet Bal(l)angen. [13] [5].

I 1876 ble det meldt inn funn av kis i Bjørkåsen. Det ble søkt om rett til å utnytte denne forekomsten i 1883, men det førte ikke frem. På begynnelsen av 1900-tallet var det omfattende skjerping og ulike forsøk som foregikk. Tyskere gjennomførte undersøkelser i 1911 og kartla forekomsten gjennom boring mellom 1912-1919. Selskapet A/S Bjørkåsen Gruber ble dannet i 1913 samtidig som de fikk konsesjon på 55 års drift. I starten bodde arbeiderene på ulike gårder i området og hadde generelt dårlige forhold. I 1916-1919 kom anleggsarbeid og boligbyggingen i gang. Det ble satt opp arbeiderboliger, funksjonærboliger, dampbad, sykestue, fjøs og stall. Det kom også i gang en egen butikk.

Figur 3-1: Restene etter vaskeriet på Bjørkåsen.

Figur 3-2: Det tidligere administrasjonsbygget til Bjørkåsen gruver.

Et kraftverk med tilførselstunnel fra Børsvatnet ble bygget i 1921. Kraftverket er Norges første som ble bygget helt inni fjell. Kraftverket gav kraft til gruvedriften og hele Ballangen. I 1917 startet den regulære driften av gruvene og samme år var 456 personer i arbeid. På det jevne varierte mengden ansatte mellom 200 og 300. I 1931 ble virksomheten utvidet ved at det ble bygget et flotasjonsverk. Flotasjon er en måte å skille ulike masser på med ulike egenskaper og vekt. Tyngre masser som for eksempel inneholder malm vil legge seg nederst. Vann benyttes til dette. Flotasjonsverket gjorde at det også ble produsert flotasjonskis, kobber- og sinkkonsentrat. Forekomsten ble regnet som utdrevet og gruvedriften ble lagt ned i 1964.

4 Verdivurdering

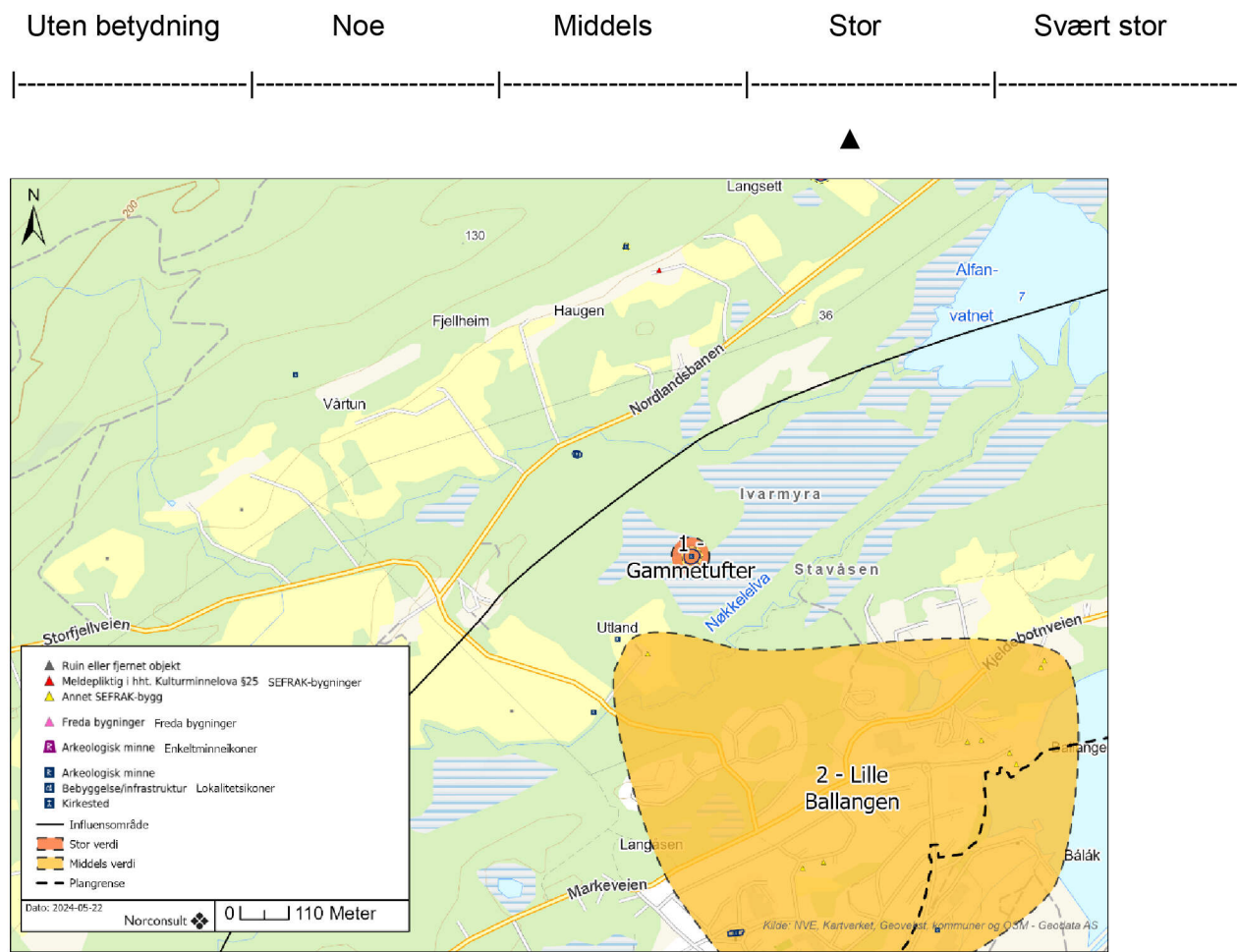
4.1 Delområde 1 – Gammetufter

Beskrivelse

Delområdet består av fire gammetufter som er delvis synlig. På Åsmyra, nordøst for Utland, er det registrert fire gammetufter. I form er tuftene nær rektangulære og ligger med omkring 2 meters bredde med 0.5 meter jord- eller torvvoller. Tuftene er utydelige og overgrodd av mose, lyne og einer. Et område som grenser inntil tuftene i nordvestlig retning ser ut til å ha vært overflatedyrket.

Verdivurdering

Gammetuftene er automatisk fredet, men har en ukjent alder. Det er mulig tuftene stammer fra 1700-tallet og eiendomskonfliktene som oppsto mellom landeiere og reinsamer som slo seg ned i utmarken. Dette er imidlertid usikkert. Vurderes til **stor verdi**.

Figur 4-1: Oversikt over delområde 1 (stor verdi).

4.2 Delområde 2 – Lille Ballangen

Beskrivelse

Delområdet omfatter sentrum i bygda Ballangen med ulik bebyggelse og sentrumsfunksjoner. Det er primært de opprinnelige gårdene i området som er grunnlag for inndelingen. Gårdene med verneverdige bygninger innenfor delområdet er alle fradelt Lille Ballangen. Trolig også Utland i nordre del, men det er usikkert.

Figur 4-2. Flyttet naust (markert med rød sirkel). Kilde: 1881.no.

Den opprinnelige gården ble omtalt som Lille Ballangen i 1646 og i 1746 tilhører den prestegården. I 1886 starter en større fradeling og en rekke bruk blir fradelt i årene som kommer. Den opprinnelige gården Lille Ballangen har i dag navnet Gammalgården. De resterende brukene i delområdet har blitt fradelt fra Lille Ballangen på slutten av 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet (Finnjord/Mørkehaala (fradelt 1886), Storhaug (fradelt 1896), Bakkehaug (fradelt 1889) og Storfjell (fradelt fra Storhaug 1910)). Lille Ballangen utgjør det som nå er sentrum i bygden og er fradelt Balsnes en gang på 1600-tallet. Lille Ballangen skal opprinnelig ha vært en husmannsplass [8]. Gårdene som er nevnt har bygninger som er registrert med SEFRAK-bygg som alle skriver seg fra siste halvdel av 1800-tallet. I østlig del er det registrert en haug som trolig er benyttet som potetkjeller (id 36948). Ifølge

Askeladden er den trolig av nyere dato. Ved bruket Utland er det registrert en haug (id 16948) som er en antatt naturdannelse. I sørøstre hjørne av delområdet er en rekke med naust etablert på Ballangleira. I bakkant av rekken står et større naust som er over 100 år gammelt. Inni naustet er en tradisjonell åttring, en nordnorsk tradisjonsbåt, primært bygget for fiske. Naustet er flyttet fra sin opprinnelige plassering noe lenger nord.

Ballangen kirke er satt opp på en tomt som er fradelt fra Bakkehaug. Kirken ble påbegynt 1922 og ferdig i 1923. I 1959 kom et større tilbygg på grunn av manglende kapasitet [14]. Før kirken ble bygget var det kirken på Evenes som var hovedkirke. Delområdet ligger i nærheten av det som var utskipingskaaien til Bjørkåsen Grubers kisvirksomhet. Utskipingskaaien lå ved det som i dag er et utfyllt område på sørsiden av Finnvika. Det er ikke spor etter denne virksomheten i dag.

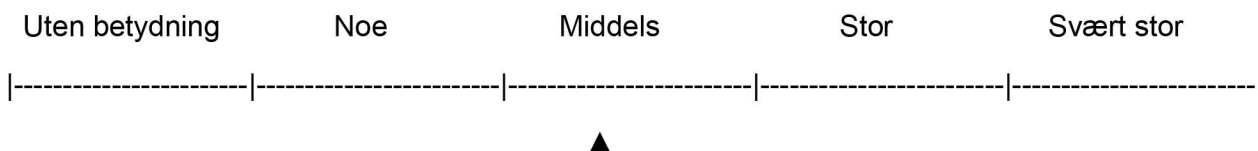
Figur 4-3: SEFRAK-registrert våningshus på bruket Finnjord. Foto: Norconsult.

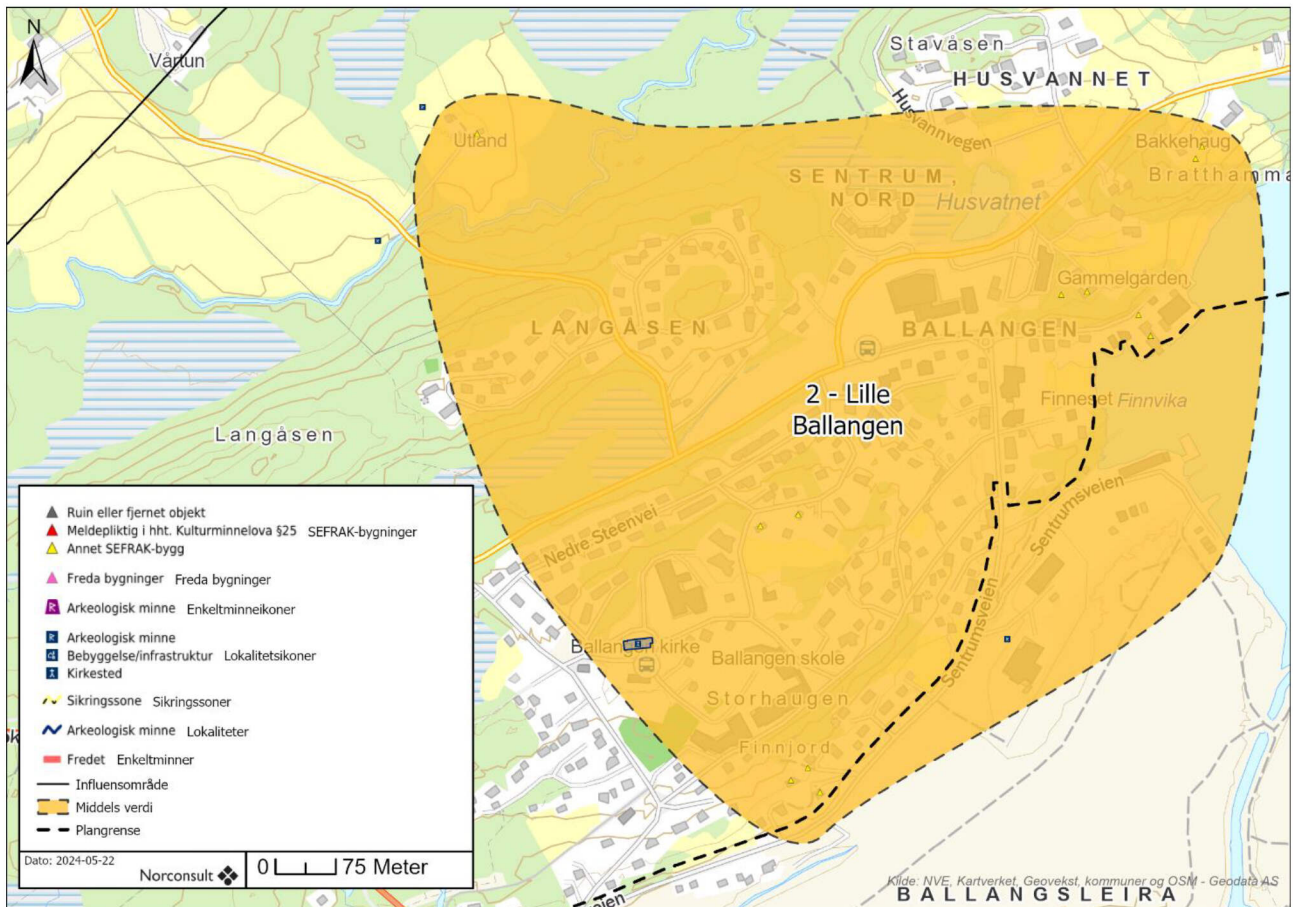

Figur 4-4: SEFRAK-registrert fjøs på bruket Storhaug. Foto: Norconsult.

Verdivurdering

Gårdsbygningene har generelt ikke høy alder, men noen har alderdommelige trekk og arkitektoniske kvaliteter. De ulike miljøene er lesbare, men mangler tydelig tunstruktur og fremstår fragmentert på grunn av moderne bebyggelse og sentrumsstruktur. Ballangen kirke er ikke fredet eller listeført, men er utslagsgivende for verdivurdering, da den viser stedets posisjon som sentrum tilbake i tid. Vurderes til **middels verdi**.

Figur 4-5: Kartet viser delområde 2 (middels verdi). Like vest for delområdet er det en hauglokalitet (id 16947) som er tolket som naturdannelse. Kart: Norconsult.

4.3 Delområde 3 – Stor Ballangen

Beskrivelse

Delområdet omfatter området rundt Stor-Ballangen og avgrensingen er basert på gårdene i området. Kulturminneverdiene i delområdet er knyttet til gjenværende gårdsbebyggelse.

I Norsk Lensregnskap for 1548-1567 nevnes gården Ballangen. I 1614 er gården delt opp i Store- og Lille Ballangen [15]. Ifølge Oluf Rygh peker Ballangen tilbake på et fjordnavn som muligens er endret og ikke eksisterer lenger. Ballangens middelalderske navn er ikke kjent, og navnet kan ikke med sikkerhet forklares. Den samiske formen er Balag med lang vokal i første stavelse [16]. I 1746 er Stor Ballangen oppført som kongens gods og den ble overtatt av selveier på 1800-tallet. Bruket Heimstad er nevnt i 1853 som utskilt fra Store Ballangen, Steindal er nevnt som utskilt fra Heimstad i 1914 og Bakken/Bakkan er nevnt som utskilt fra Heimstad i 1932 [8].

Enkelte av bygningene i delområdet er registrert i SEFRAK. På bruket Steindal er husene fra 1900-tallets første kvartal. På Heimstad er det registrert et stabbur fra 1800-tallets første kvartal og en stall fra 1900-

tallets første kvartal. På bruket Ballangen Store er det en jordkjeller fra 1800-tallet og et våningshus fra slutten av 1800-tallet. Våningshuset på Bakkan/Bakken er ifølge flyfoto revet.

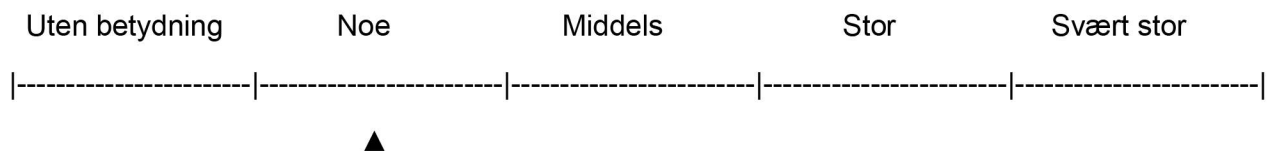
Figur 4-6: Flyfoto fra Widerøe Flyveselskap fra 03.08.1963. Foto: Widerøe Flyveselskap.

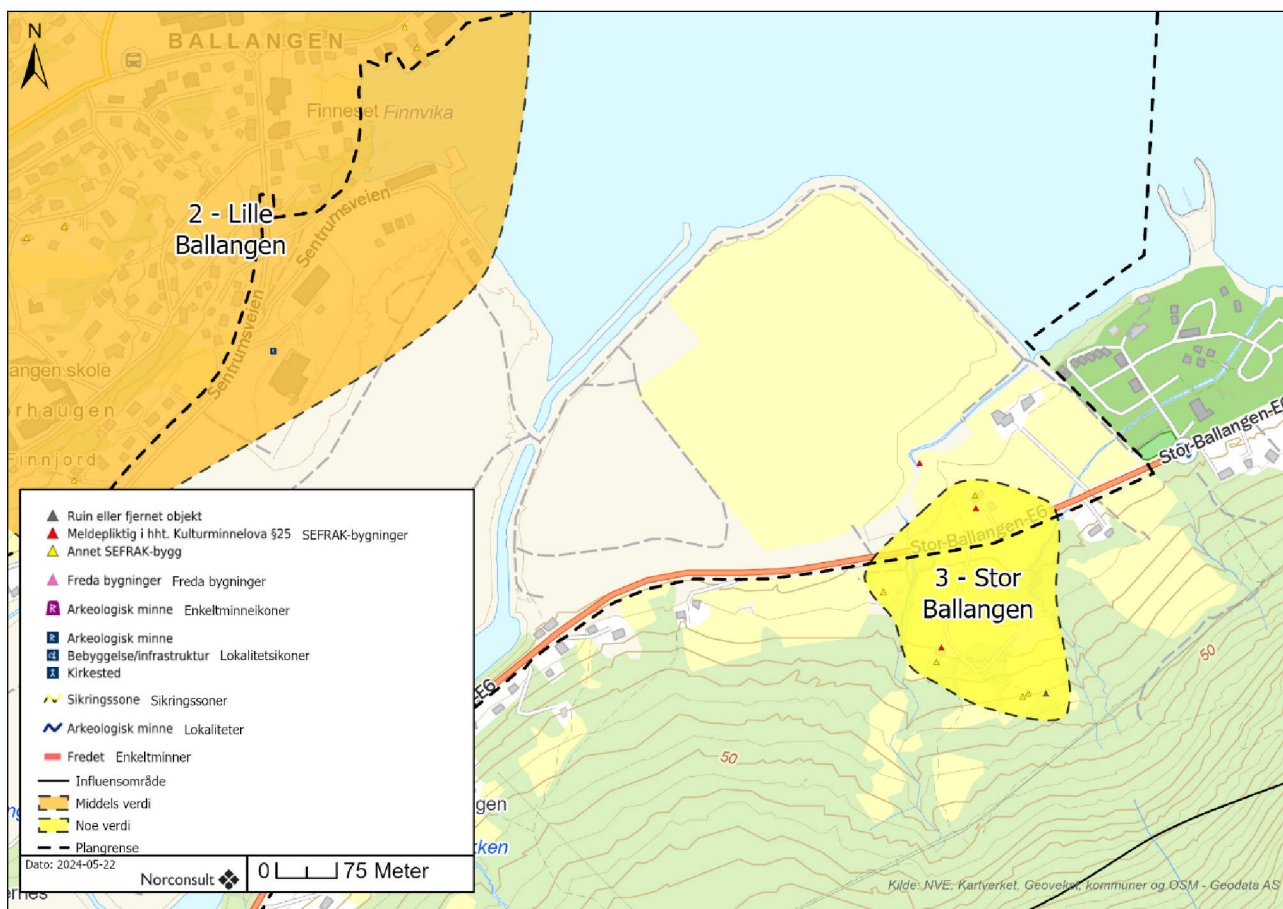

Figur 4-7: Foto tatt under befaring, bygningsmassen har vært igjennom flere endringer og har lite igjen av det opprinnelige. Foto: Norconsult.

Verdivurdering

Spredt bygningsmiljø hvor flere enkeltbygninger registrert i SEFRAK ikke lenger er stående. Våningshuset på Store-Ballangen er endret med påbygg og terrasse. Vurderes til **noe verdi**.

Figur 4-8: Oversikt over delområde 3 (noe verdi). Rød SEFRAC-bygning nord for delområdet er ikke lenger stående. Kart: Norconsult.

4.4 Delområde 4 – Bjørkåsen gruver

Beskrivelse

Delområdet består av de gjenværende restene etter gruvevirksomheten og omfatter bygningsstrukturer. Området som omfatter Bjørkåsen gruver består av en omfattende bygningsmasse. Bygningsmassen består av arbeiderboliger, funksjonærboliger, stigerboliger, driftsboliger og andre bygninger som til sammen utgjør gruvesamfunnet Bjørkåsen. De fleste bygningene er oppført i perioden 1916-1919 da det var stor anleggsvirksomhet i området etter at A/S Bjørkåsen Gruber ble stiftet i 1913. Bjørkåsen kraftverk som leverte strøm til gruvevirksomheten og hele Ballangen er regnet som det første kraftverket i Norge som ble planlagt og bygget i fjell. Det er lite igjen av den opprinnelige bygningsmassen tilknyttet kraftverket.

Av rene driftsbygninger er blant annet deler av vaskeriet bevart, administrasjonsbygningen (museum i dag), laboratoriet, sykestuen og støperiet står fortsatt. Bygningene som ble benyttet til arbeidere, ledere og direktører fremstår som godt vedlikeholdt, enkeltbygninger kan være svært godt vedlikeholdt. Dette gjelder særlig direktørboligene. En frittliggende ingeniørbolig som er forskriftsfredet er svært godt bevart og omtalt i Forsvarets landsverneplan. Boligen ble bygget i 1917 som ingeniørbosted for A/S Bjørkåsen Gruber sammen med et uthus. Bygningen er bygget med stående tømmerpanel med nybarokke detaljeringer og

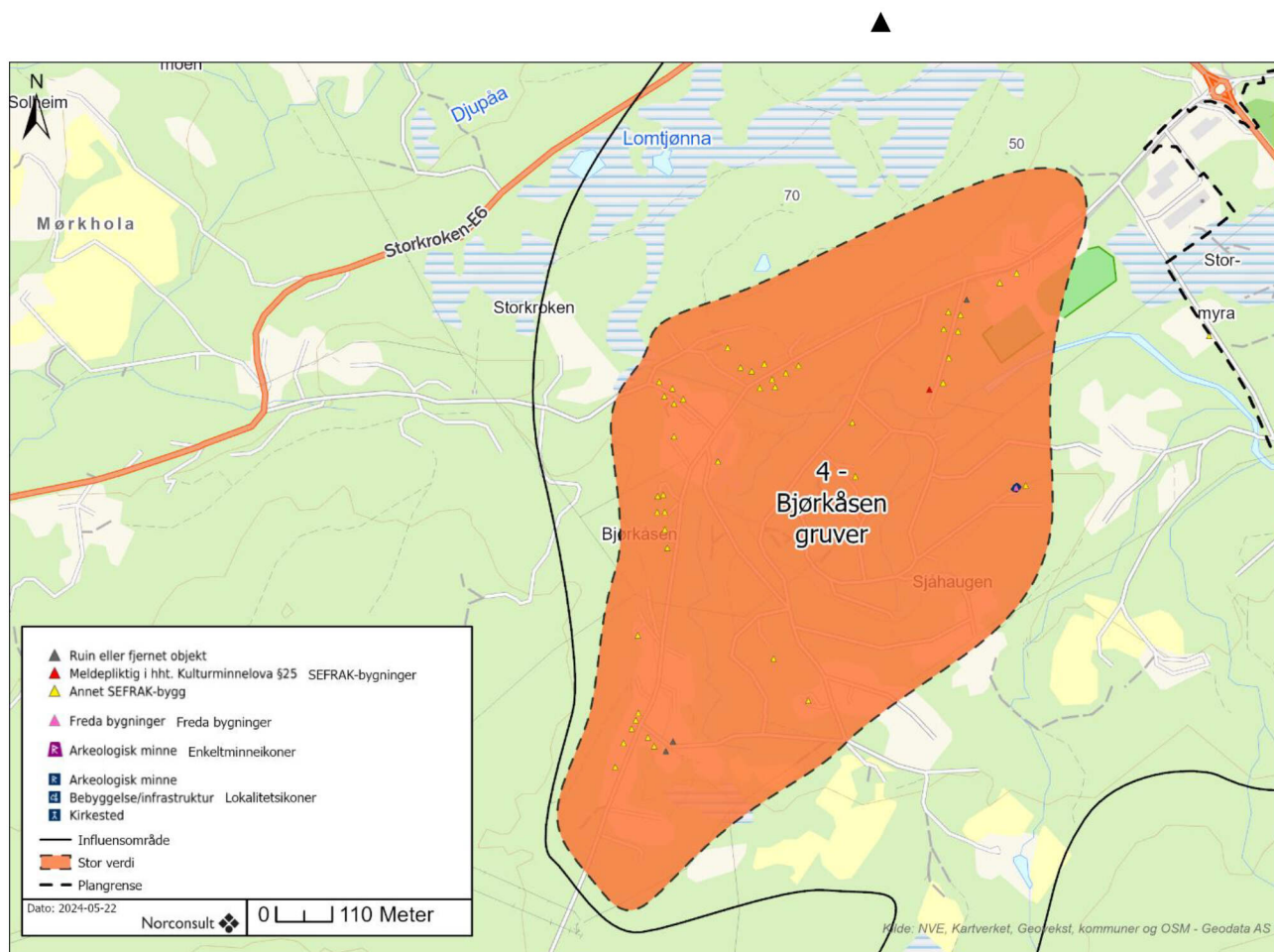
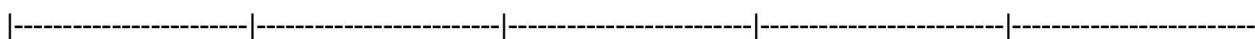
fremstår som svært godt vedlikeholdt. Bygget ble benyttet som lager av Forsvaret mellom 1972 og 1998. Det ble solgt til private i 2003 og fredet i 2004.

Plasseringen av husene viser tydelig de sosiale forskjellene som er typiske for lignende gruvesamfunn. Slike boligområder er gjerne delt i nedre, midtre og øvre, der nederste del var for arbeidere og øverste del for direktørene og andre ledere.

Verdivurdering

Gruvemiljøet fremstår som godt lesbart hvor særlig boligbygningene er godt bevart. Flere av driftsbygningene er bevart og enkelte er svært godt bevart. Bygningsmiljøene og dets plassering i landskapet forteller om de sosiale forskjellene mellom arbeidere, funksjonærer, stigere (arbeidsledere) og direktører. Dette er lesbart i dagens landskap og tilgjengeliggjort med en kulturløype. Vurderes til **stor verdi**.

Uten betydning Noe Middels Stor Svært stor

Figur 4-9: Oversikt over delområde 4 (stor verdi). Kart: Norconsult.

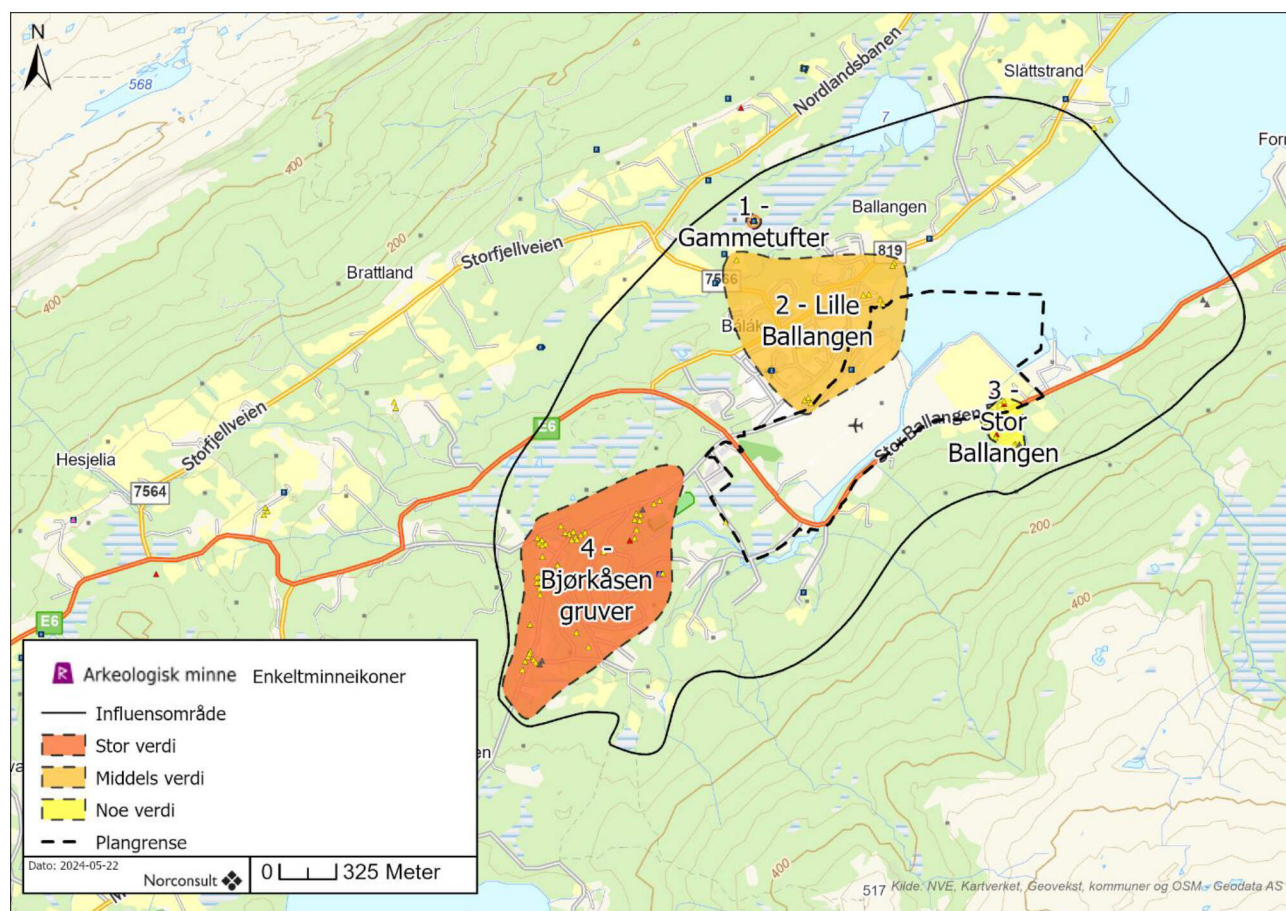
4.5 Oppsummering av delområder og verdivurdering

I tabellen nedenfor oppsummeres verdiene for hvert delområde innenfor utredningsområdet etter metode M-1941.

Tabell 4-1: Oppsummering av verdisatte delområder med beskrivelse og verdi.

Delområde	Beskrivelse	Verdi
Delområde 1	Fire gammetufter på Åsmyra.	Stor
Delområde 2	Bygningsmiljøer og kirke på grunnen til Lille-Ballangen.	Middels
Delområde 3	Spredt bygningsmiljø på Stor-Ballangen.	Noe
Delområde 4	Større bygningsmiljø og gjenstående bygg fra Bjørkåsen gruver.	Stor

Kartet under viser oversikt over alle delområder og deres plassering i forhold til vurdert influensområde og plangrense.

Figur 4-10: Oversikt over verdisatte delområder.

5 Vurdering av påvirkning og konsekvens

Det legges til grunn maksimal utnyttelse av området med byggehøyder på 30 meter for konsekvensutredning av kulturarv.

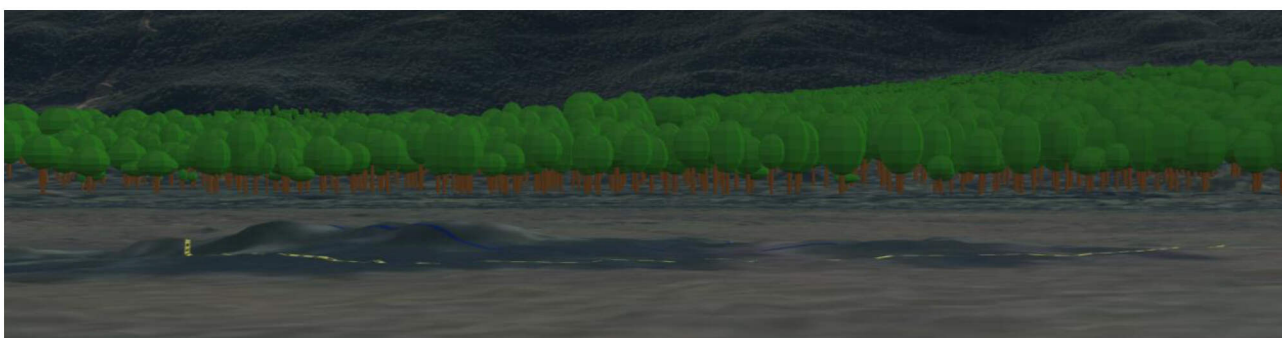
5.1 Alternativ 1

5.1.1 Delområde 1 – Gammetufter

Det legges til rette for omfattende utbyggelse av Ballangseira/Stormyra med volum opptil 30 meter. Ballangseira og gammetuftlokaliteten på Åsmyra er på omtrent samme høydenivå. Mellom lokaliteten og Ballangseira utgjør Langåsen og Stavåsen en høyde som vil forhindre sikt i retning Ballangseira fra lokaliteten. Enkelte terrengvariasjoner og endring i vegetasjon gjennom årstidene kan imidlertid gi en viss synlighet. Avstanden til utbyggingsområdet er ca. 1000 meter.

Figur 5-1. Utdrag fra 3D-modell uten vegetasjon. Lokalitetens avgrensing er markert med gul linje. Når det gjelder bygninger i modellen er det viktigst å se på høyde. Sammensetting av bebyggelse på området er ikke fastsatt.

Figur 5-2. Utdrag fra 3D-modell med modellert vegetasjon. Lokalitetens avgrensing er markert med gul linje. Det vil være variasjoner gjennom årstidene som modellen ikke tar hensyn til.

Planlagte tiltak vil til en viss grad være synlig avhengig av årstider og full utnyttelse. Tiltaket vil ikke føre til visuell påvirkning som vil endre forståelsen av lokaliteten. Det vil heller ikke føre til barrierenvirkninger som hindrer innsyn eller utsyn. Påvirkning vurderes til **ubetydelig endring**.

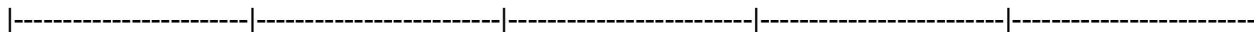
Forbedret

Ubetydelig endring

Noe forringet

Forringet

Sterkt forringet

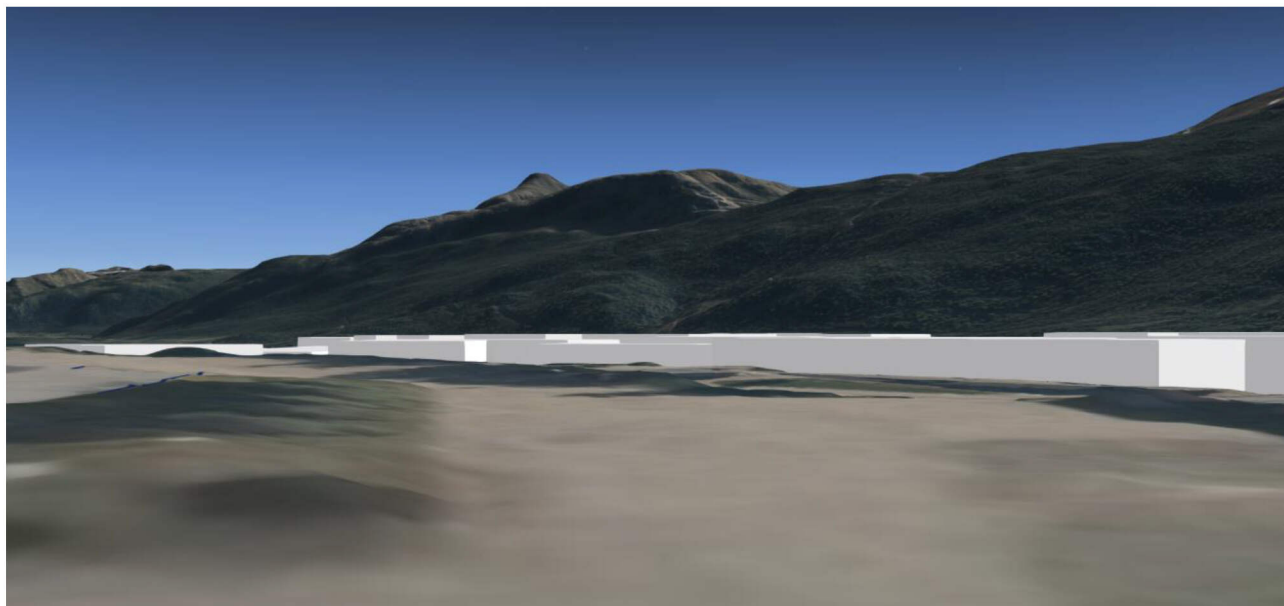
Konsekvensgrad: Delområde 1, sammenstilling av stor verdi og påvirkning ubetydelig endring, gir konsekvensgrad null (0).

5.1.2 Delområde 2 – Lille Ballangen

Delområdet er spredt og består primært av bygninger tilknyttet gårdsdrift og en kirke (1900-tall). Gårdsbygningene er fra slutten av 1800-tallet. Foreslått utbygging vil få størst virkning for kulturmiljøet som ligger sør for Markeveien. Ballangen kirke vil være noe skjermet av eksisterende vegetasjon, men kan på grunn av variasjoner gjennom årstidene få en viss synlighet.

Figur 5-3. Bilde fra Ballangen kirke i retning Ballangleira. Bildet er under befaring med temaene landskap og kulturarv.

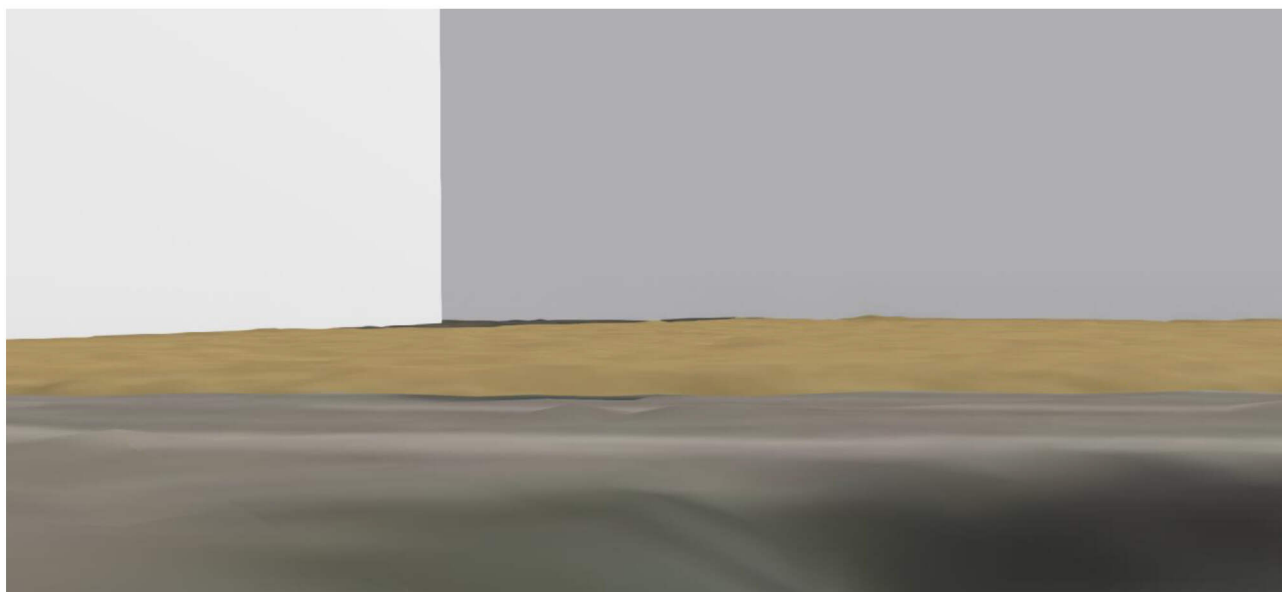

Figur 5-4. Tilsvarende utsnitt som bilde over (se figur 5-3) fra 3D-modell. Modellen tar ikke hensyn til vegetasjon. Når det gjelder bygninger i modellen er det viktigst å se på høyden. Eventuell utforming på bebyggelse er ikke kjent.

Bruket Finnjord/Mørkehaala ligger like nord for Sentrumsveien. Industrietablering på Ballangslleira er planlagt like på sørsiden.

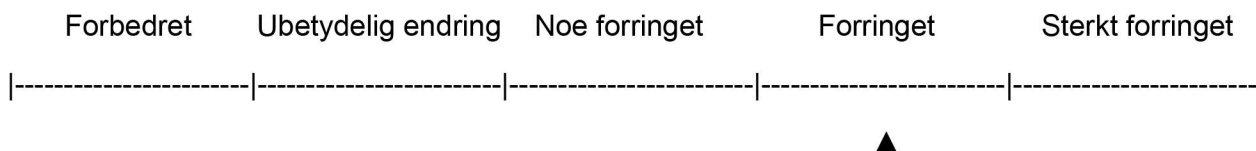

Figur 5-5. Bilde tatt fra innkjørsel til Finnjord/Mørkehaala i 2022.

Figur 5-6. Utdrag fra 3D-modell med samme utsnitt som bildet over (se figur 5-5). En etablering kan komme nært på ved full utnyttelse. Det hvite og grå viser eksempel på bebyggelse. Bygningsmassen er ikke eksakt og kan bli endret, men høydene er angitt til maksimalt 30 meter.

Industrietablering på Ballang sleira vil ha direkte påvirkning på et over 100 år gammelt naust som i dag er plassert på Ballang sleira. Dette er ikke opprinnelig plassering. Industrietablering vil videre legge til rette for høyder opp til 30 meter som vil endre visuell kontakt innad i kulturmiljøet, men også videre sammenhenger med Stor-Ballangen som ligger lenger i sørøstlig retning. Påvirkning vurderes til **foringet**.

Konsekvensgrad: Delområde 2, sammenstilling av middels verdi og påvirkning forringet, gir konsekvensgrad 2 minus (--).

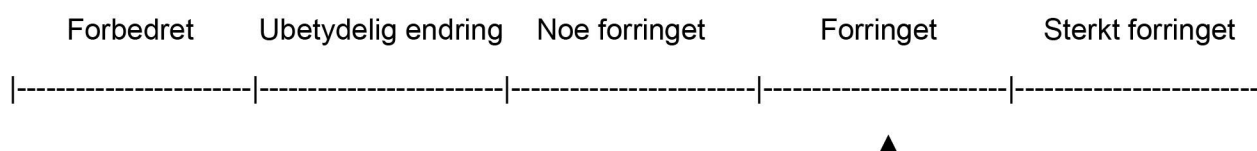
5.1.3 Delområde 3 – Stor Ballangen

Delområdet utgjør gårdsbebyggelse fra Stor Ballangen og utskilte bruk. Planen legger til rette for maksimal høyde på 30 meter, som vil føre til svekkelse av sammenhengen med landskapet rundt. Visuell sammenheng med delområde 2 (Lille Ballangen) blir svekket, noe som vanskeliggjør innsyn og utsyn.

Figur 5-7. Utdrag fra 3D modell i retning Ballang sleira og delområde 2 (Lille Ballangen). Inndeling i bygningsmasse må sees bort fra da det kan endres. Men planen legger til rett for maksimal høyde på 30 meter.

Påvirkning på delområdet vurderes til **foringet**.

Konsekvensgrad: Delområde 3, sammenstilling av noe verdi og påvirkning forringet, gir konsekvensgrad 1 minus (-).

5.1.4 Delområde 4 – Bjørkåsen gruver

Bjørkåsen gruver er et større delområde som utgjøres av bygningsrestene etter industrivirksomheten som holdt til her. Mye av den gjenværende bygningsmassen er anlagt i skrånende terreng som har retning mot Ballang sleira. Dette fører til at området vil ha til dels høy grad av synlighet. Vegetasjon og topografiske ulikheter (eksempelvis Sjøhaugen) gir noe ulike virkning innad i kulturmiljøet. Størst synlighet får miljøet ved Syllelvmo og Bjørkåsen som følger Bjørkåsenveien.

Figur 5-8. Bilde er tatt i bakkant av søndre direktørbolig. Vegetasjon vil skjerme noe gjennom årstidene. Bilde er tatt i 2022.

Figur 5-9. Utdrag fra 3D modell og eksempel på full utnyttelse med 30 meter høyde på bygninger. Sammensetning av bygningsmassen er ikke fastsatt, men er et eksempel på volum.

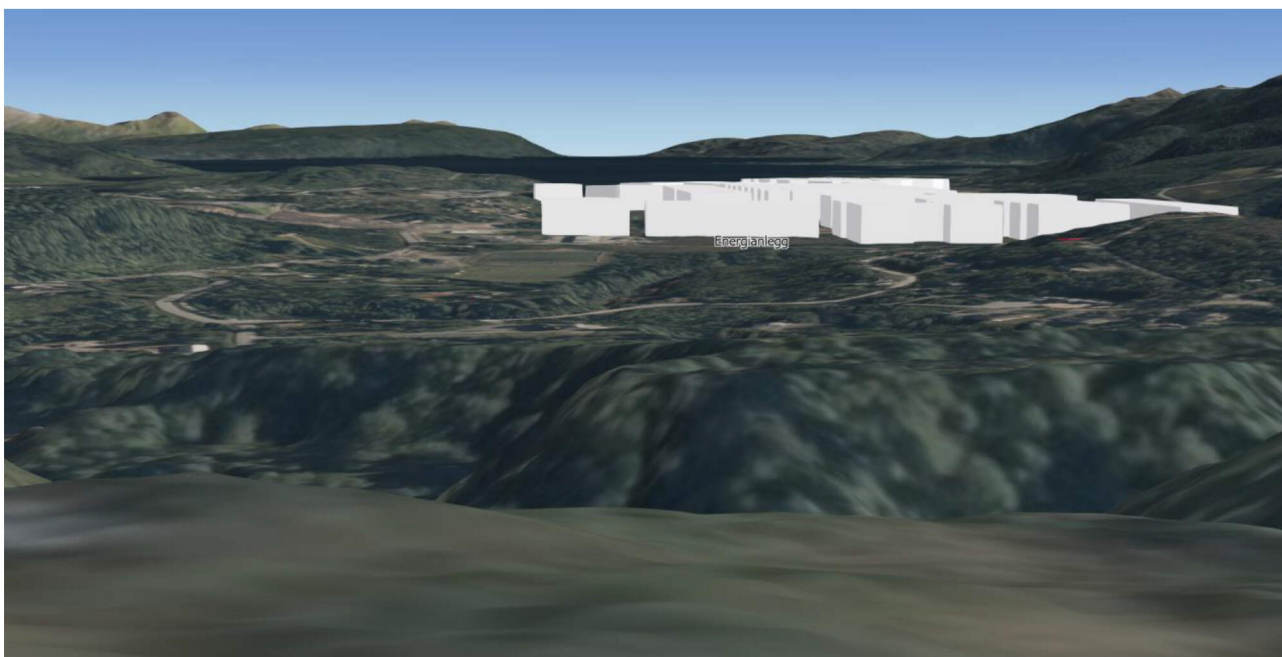
Figur 5-10. Bilde fra 2022 tatt i retning Ballangslleira. I bakkant ligger administrasjonsbygget til gruvevirksomheten som i dag fungerer som museum. Vegetasjon vil dempe virkningen i områdene som ligger lavt i terrenget, men kan være synlig deler av året ved høye volum.

Figur 5-11. Utdrag fra 3D-modell uten vegetasjon. Sammensetning av bygninger kan sees bort fra, men må sees som et eksempel på volum som planen legger til rette for.

Figur 5-12. Bilde fra Bjørkåsveien like vest for Syllmoelva. Området ligger ca. 70 moh.

Figur 5-13. Utdrag fra 3D modell fra samme utgangspunkt som overstående (se figur 5-12). Sammensetning av bygninger kan sees bort fra, men må sees som et eksempel på volum ved maksimal utnyttelse.

Avstanden fra planlagt etablering til kulturmiljøet varierer mellom 300 meter til over 1200 meter. Visuell virkning vil derfor variere. Foreslått etablering på Ballangsløira vil ha liten innvirkning innad i det eksisterende kulturmiljøet og vil ikke splitte det opp. Etableringen vil først og fremst føre til at den visuelle kontakten mellom gruvevirksomheten og det som var utskipingskai med jernbane blir påvirket negativt. Denne koblingen er imidlertid ikke særlig tydelig i dag. Industriområdet vil også gi en viss fjernvirkning. Påvirkning vurderes til **noe forringet**.

Forbedret Ubetydelig endring Noe forringet Forringet Sterkt forringet

Konsekvensgrad: Delområde 4, sammenstilling av stor verdi og påvirkning noe forringet, gir konsekvensgrad 1 minus (-).

5.2 Oppsummering av påvirkning og konsekvens

I tabellen nedenfor oppsummeres verdi, påvirkning og konsekvens for hvert delområde.

Tabell 5-1 Oppsummering av verdi, påvirkning og konsekvens for fagtema kulturmiljø.

Delområde	Verdi	Nullalternativ	Alternativ 1
Delområde 1	Stor	0	0
Delområde 2	Middels	0	--
Delområde 3	Noe	0	-
Delområde 4	Stor	0	-
Avveining	Begrunnelse for vektlegging	Ingen endring fra dagens situasjon	Flere delområder er vurdert til stor verdi etter metoden. Påvirkning på delområde 1 er vurdert til ubetydelig. Delområde 4 påvirkes med visuell fjernvirkning og tap av sammenheng. Størst påvirkning er målt på delområde 2 som får nærføring og tap av interne sammenhenger, samt sammenheng med delområde 3. Delområder med stor verdi vektlegges høyest.
	Samlede virkninger	Ingen endring fra dagens situasjon	Vegetasjon og topografi vil dempe noe av virkningene fra planforslaget. Tiltaket legger imidlertid til rette for industrietableringer med betydelige volumer. Dette vil kunne svekke sammenhenger internt og føre til visuell fjernvirkning.

Delområde	Verdi	Nullalternativ	Alternativ 1
Samlet konsekvens for temaet	Samlet konsekvens	Ubetydelig konsekvens	Noe negativ konsekvens

5.3 Klimaendringer

SANNSYNLIG ØKNING	
 Ekstrem nedbør	Det forventes at episoder med kraftig nedbør øker vesentlig både i intensitet og hyppighet. Dette vil også føre til mer overvann
 Regnflom	Det forventes flere og større regnflommer, og i mindre bekker og elver må man forvente en økning i flomvannføringen
 Jord-, flom- og sørpeskred	Økt fare som følge av økte nedbørmengder
 Stormflo	Som følge av havnivåstigning forventes stormflonivået å øke

Figur 5-14. Klimafremskrivning for Nordland fylke. Kilde: Norsk Klimaservicesenter.

I klimafremskrivningsmodeller for området utarbeidet av Norsk Klimaservicesenter [17] er det forventet at episoder med kraftig nedbør vil øke med ca. 20%, i kortere perioder noe mer. Det forventes derfor at gjennomsnittlig årlig vannføring vil øke med ca. 10% i Nordland fylke. Det er også en viss sannsynlighet for at høyere temperaturer om sommeren vil føre til økt fare for tørke.

Det er ikke vurdert at tiltaket vil forsterke virkningene av fremtidige klimaendringer på fagtema.

5.4 Konsekvenser i anleggsperioden

Dersom tiltaket i anleggsfasen vil føre til permanente skader for kulturmiljø eller kulturminner, som for eksempel fjerning av automatisk fredede kulturminner, vil slike konsekvenser være omtalt i vurderingen av det endelige tiltaket. Konsekvenser i anleggsfasen omfatter

midlertidige konsekvenser.

Konsekvenser i anleggsfasen er først og fremst knyttet til visuell innvirkning, støy og støv. I en anleggsperiode kan påvirkningen på kulturminner vært stor da belastningen vil være betydelig i en kortere periode. Dette i motsetning til et ferdig anlegg. Midlertidig massehåndtering og -lagring kan gi store konsekvenser for arkeologiske funn som ligger under markoverflaten. Det er derfor masselagring ofte vil utløse en undersøkelsesplikt jf. kulturminneloven § 9.

For å unngå direkte og visuelle virkninger på kulturminner og kulturmiljø er det viktig at anleggsområder ikke omfatter mer enn nødvendig areal og at en unngår riggområder og massehåndtering i områder med høy tetthet av kulturminneverdier.

6 Skadereduserende tiltak

Konsekvensutredningen skal beskrive de tiltakene som er planlagt for å unngå, begrense, istandsette og hvis mulig kompensere vesentlige skadevirkninger for miljø og samfunn både i bygge- og driftsfasen, jf. forskrift om konsekvensutredninger § 23. Disse omtales som tiltakshierarkiet og er illustrert i figur 6-1. I planfasen er det jobbet etter tiltakshierarkiet.

Figur 6-1: Illustrasjon av tiltakshierarkiet som skal sikre at negative konsekvenser først og fremst unngås, deretter begrenses, istandsettes/restaureres og som siste utvei kompenseres (M-1941).

- For å dempe visuelle virkninger bør bygningene som oppføres være i ikke reflekterende materialer.
- Bruke vegetasjon for å dempe innsyn (foreslått i vurdering av landskap, rapport NOBA-104-HSE-REP-00048).
- Vurdere om man kan redusere noen av de største høydene på de planlagte byggene (foreslått i vurdering av landskap, rapport NOBA-104-HSE-REP-00048).
- Vegetasjonskledde tak på industribebyggelsen vil gjøre anleggene mindre kontrastfylte sett fra høyereliggende områder rundt Ballangen (foreslått i vurdering av landskap, rapport NOBA-104-HSE-REP-00048).

6.1 Anleggsperioden

I samråd med Nordland fylkeskommune bør det avklares om det er nødvendig med inngjerding av uavklart haug (id 36948). Haugen er ifølge beskrivelsen trolig av nyere dato.

Landskapsrommet industrien tenkes etablert i er ganske åpent og vil være synlig fra store avstander. Det bør legges opp til ikke reflekterende materialer for å unngå fjernvirkning. Ballangseira er i dag en ubebygd gresskledd flate. Det kan vurderes å ha «levende» tak som viderefører det grønne inntrykket fra flere av husene rundt, særlig i høyden som har god utsikt over Ballangseira. Fargevalg på tak, dersom «levende» tak ikke er mulig, vil være en annen mulighet som vil dempe det visuelle inntrykket.

6.2 Driftsperioden

I driftsperioden må alle forhold til kulturminner være avklart. Det foreslås derfor ikke avbøtende tiltak i denne fasen.

7 Oppsummering/sammendrag

Planområdet ligger i Ballangen i Narvik kommune. Ved utløpet til Kiselva ligger et utfyllt område som heter Ballangslaira. Planområdet omfatter Stormyra, Ballangslaira og strekker seg i nordøstlig retning til Fornes hvor planområdet omfatter det eksisterende industriområdet her.

Aker Narvik ønsker å legge til rette for ulike typer industrianlegg og etableringer på Ballangslaira. Alternativet som skal utredes opp mot referansealternativet (dagens situasjon) er alternativ 1 som legger til rette for full utnyttelse av foreslått område med maksimale bygningsvolum på 30 meters høyde.

7.1 Vurdering av verdi, påvirkning og konsekvens

Utredningsområdet er utredet for fagtema kulturmiljø etter Miljødirektoratets metode M-1941 og det er definert til sammen fire delområder i henhold til metoden. Et delområde er gitt noe verdi, et delområde er gitt middels verdi, mens to delområder er gitt stor verdi. De største verdiene knytter seg til samiske gammetufter (delområde 1) og restene etter Bjørkåsen gruver (delområde 4).

Tabell 7-1. Oversikt over delområdene med høyest verdi.

Delområde	Beskrivelse	Verdi
Delområde 1	Fire gammetufter på Jopålsåsen.	Stor
Delområde 4	Større bygningsmiljø og gjenstående bygg fra Bjørkåsen gruver.	Stor

I påvirkningsvurderingene er alternativ 1 sett opp mot et referansealternativ (dagens situasjon). Alternativ 1 legger til rette for etablering på Ballangslaira med store volumer (maks 30 meter høyde). Etableringen vil føre til visuelle fjernvirkninger, nærvirkninger og tap av sammenhenger mellom Lille- og Store Ballangen (delområde 2 og 3). Det vil også føre til tap av sammenheng med sjøen og visuell fjernvirkning for Bjørkåsen gruver (delområde 4). Samlet konsekvens er vurdert til **noe negativ konsekvens** etter metoden.

Tabell 7-2. Oppsummering av verdi, påvirkning og konsekvens for fagtema kulturmiljø.

Delområde	Verdi	Nullalternativ	Alternativ 1
Delområde 1	Stor	0	0
Delområde 2	Middels	0	--
Delområde 3	Noe	0	-
Delområde 4	Stor	0	-
Avveining	Begrunnelse for vektlegging	Ingen endring fra dagens situasjon	Flere delområder er vurdert til stor verdi etter metoden. Påvirkning på delområde 1 er vurdert til ubetydelig. Delområde 4 påvirkes med visuell fjernvirkning og tap av sammenheng. Størst påvirkning er målt på delområde 2 som får nærføring og tap av interne

Delområde	Verdi	Nullalternativ	Alternativ 1
			sammenhenger, samt sammenheng med delområde 3. Delområder med stor verdi vektlegges høyest.
	Samlede virkninger	Ingen endring fra dagens situasjon	Vegetasjon og topografi vil dempe noe av virkningene fra tiltaket. Tiltaket legger imidlertid til rette for industrietableringer med betydelige volumer. Dette vil svekke sammenhenger internt og føre til visuell fjernvirkning.
Samlet konsekvens for temaet	Samlet konsekvens	Ubetydelig konsekvens	Noe negativ konsekvens

7.2 Usikkerhet

Kunnskapsgrunnlaget for vurdering av kulturminner og kulturmiljøer er tilfredsstillende for å vurdere konsekvensene av tiltaket. Det har vært dialog med kulturmiljømyndigheter og det er ikke fremlagt krav om arkeologiske undersøkelser fra Sametinget, Nordland fylkeskommune eller Universitetsmuseet i Tromsø (marinarkeologi). Området er befart av utreder.

8 Referanser

- [1] Klima- og miljødepartementet, Lov om kulturminner (Kulturminneloven).
- [2] Miljødirektoratet, «Håndbok for konsekvensutredninger for klima og miljø (M-1941),» 2023.
- [3] Miljødirektoratet, «Veileder konsekvensutredninger for klima og miljø (M-1941),» 2020.
- [4] Riksantikvaren, «Kulturminnedatabasen Askeladden,» [Internett]. Available: <https://askeladden.ra.no/>.
- [5] M. Pettersen, Ofoten 1 - generell historie, 1988.
- [6] M. Pettersen, Ofoten 2 - Generell historie, 1992.
- [7] M. Pettersen, Ofoten 3 - Krig og okkupasjon, 1994.
- [8] M. Pettersen, *Arkivet etter Magnus Pettersen*.
- [9] S. N. Leksikon. [Internett]. Available: <https://snl.no/Fosnakomplekset>.
- [10] L. museet. [Internett]. Available: <https://www.lofotr.no/nb/historien/et-sensasjonelt-funn>.
- [11] D. K. Mikkelsen, De hellige høyder - Lofotr - vikingmuseet på Borg, 1996.
- [12] A. Nesheim, Samene - Historie og kultur, 1966.
- [13] A. S. Larsen og R. Larsen, Hodeløse menn og ihjelfrosne haikere - Levende sagntradisjon fra Nord-Norge, 2002.
- [14] W. Agersborg, Ballangen kirke 1923-1973, 1973.
- [15] G. Fjellstad, «Livet rundt Ofotfjorden - Nordlandsslekter II,» 1999. [Internett].
- [16] O. Rygh, Norske Gaardnavne.
- [17] Norsk Klimaservicesenter, <https://klimaservicesenter.no/kss/klimaprofiler/nordland>.
- [18] Narvik kommune, «Kommuneplanens arealdel 2017-2028 for Narvik kommune,» Tilgjengelig på: <https://www.narvik.kommune.no/tjenester/plan-bygg-eiendom-kart-og-miljo/kommuneplan-kommunedelplaner-og-omradeplaner/kommuneplanen/>.
- [19] Klima- og miljødepartementet, Retningslinje for behandling av støy i arealplanlegging (T-1442/2021), Tilgjengelig på: <https://www.regjeringen.no/contentassets/7d2793f6d8254e4b9cc2c4f33592657f/t-1442-2021.pdf>, 2021.

[20] Klima- og miljødepartementet, Retningslinje for behandling av luftkvalitet i arealplanlegging (T-1520), Tilgjengelig på: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/t-1520-luftkvalitet-arealplanlegging/id679346/>, 2012.